

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Šuns plaukai

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Šuns plaukai

Romanas

Romano herojai išgalvoti. Sutapimai, jei tokių pasitaikys, – atsitiktiniai.

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

ISBN 978-609-8207-05-7

© Leonas Peleckis-Kaktavičius, 2019

© Neoprintas, 2019

Ši istorija būtų, ko gero, laimingesnė, jei Selemono Davulio bendravardis senelis būtų vedęs Ulijoną Gailiūnaite. Tačiau įvyko taip, kaip įvyko – Selemonui tą ilgakasę gražuolę, kurią gegužinėje, grįžęs iš Persijos, šokdino lyg kokį stebuklą, tiesiog iš panosės nušvilpė Augustinas Juška. Gal kad per ilgai ruošėsi, o gal ji jau tada buvo pasižadėjusi. Vėliau pats sunkokai suvokė, kodėl netrukus po to pasirinko Kalvaičių Leonorą. Nieko panašaus jai, kaip Ulijonai, neįjutė. Tik dėl vieno niekada nesigailėjo – dėl vestuvių datos: susituokė vasario šešioliktąją, lygiai metams praėjus po nepriklausomos Lietuvos paskelbimo.

Senatvėje senelis anūko vis paklausdavo, kaip gyvena Ulijona, nedrąsiai užsimindamas, kad kažkada ji jam labai kritusi į akį. O *babytė*, kurią Juška su penkiais mažais vaikais paliko dar prieš karą, nes susiviliojo samdinės sionu, Selemonui kartą, šiam jau užaugus, taip pat prisipažino taip ir nesugebėjusi pamiršti jo senelio.

Ir vienoje, ir kitoje šeimoje buvo daugiau nelaimių nei laimės. Ar būtų gyvenimas susiklostęs kitaip, galima tik spėlioti. Mums, šiandien iš šono bandantiems žvilgtinti į praėjusį laiką, tokia galimybė gal ir yra, bet juk ne tai svarbiausia. Jei būtų nutikęs *laimingasis variantas*, nebūtų šio pasaulio išvydęs ne tik pagrindinis šio pasakojimo herojus – mokslų daktaras Selemonas, bet ir kiti jo artimieji, nors toli gražu ne visi to vardo verti. Bbelieka su jais susipažinti ir kartu įsitikinti, ar iš carinės Rusijos karo su Persija grįžusio Selemono Davulio neryžtingumas tikrai kaltas dėl daugelio nelaimingų gyvenimų. O juk Dievas jau buvo vieną stebuklą padaręs. Tarp vežamų palaidoti žuvusių kareivių vežėčiose gulėjo ir Selemonas. Kažkuris iš tų vežimą lydėjusiųjų pamatė, jog vienas nelaimingasis pajudino kojos nykštį. Išžiūrėjęs tuo įsitikino dar kartą. Taip Selemonas prisikėlė.

Apie tą atsitikimą pats ne sykį yra pasakojęs. Niekas neabejojo jo tikrumu, nes Selemonas buvo ne iš tų, kurie kartais sako netiesą.

Tik kodėl Dievas dar sykį nepadėjo Selemonui? Šito mes, aišku, niekada nesužinosime.

1.

- *J*uškaite, išeik iš klasės, - mokytoja, uždavusi ketvirtokams porą pratimų, pati išeina paskui mokinę.

Viktė žino, kodėl. Taip kartojasi dažnokai. Dabar pasakys: „Nubėk į namus ir atnešk duonos.“ Nesuklydo, taip ir yra.

Kodėl tik į ją kreipiasi su tokiu prašymu, taip pat žino. Mama kartą prasarė, jog Judita Jurkutė yra tolimesnė jos pusseserė, tačiau kažkodėl vengia viešai apie tai kalbėti.

Jau keleri metai Judita moko Baltučių ir aplinkinių kaimų vaikus. Atkelta čia lyg ir iš Ukmergės, tačiau niekas tikros tiesos nežino. Mokytoja labai uždara, į artimesnes pažintis nesileidžia. O vaikai ją mėgsta ir tėvams tai svarbiausia.

*

Alpas Davulis – apylinkės pirmininkas. Jei prieš keletą metų būtų kas pasakęs, kad toks stebuklas įvyks, nebūtų tuo patikėjęs net bevaikis Aleksandra, priėmęs jį į savo erdvią trobą.

Lyg būtų kas žmogų stebuklinga lazdele pakeitęs. Prie kortų – jau nė iš tolo, iš kalbos nelengvai atpažįstamas, rimtesnio jauno žmogaus gal ir iki pat Švendrės miško nesurasi. Tik ar ilgam?

Jei ne tėvas, žinoma, tų pareigų nebūtų gavęs. Bet kad toks

neatpažįstamas, jau pačio nuopelnas. O greičiausiai – Juškaitės.

Nesuprantami dalykai: dar neseniai Viktė iš tolo į Alpą nežiūrėjo. Jos palydovais buvo ir gražesni, ir turtingesni, gal ir protingesni. O po praėjusio rugpjūčio viskas pasikeitė.

Tik kodėl pasikeitė, jokie aiškumo. Nebent Židonių Stasius išsižiotų ir papasakotų, kas tą vasaros pabaigos dieną įvyko.

*

Šiandien Alpas vėl neatpažįstamas. Tarsi širšė būtų įkandus. Iš rajono parvažiavo kaip rudens debesis.

„Kodėl? Kodėl man?.. Kodėl aš?..“ – pats su savim kalbėdamas suko vežimą į mokyklos pusę. Gal Jurkutė ką patars? Keturiasdešimt pirmaisiais iš jų apylinkės nė vienas nebuvo išvežtas, kodėl turėtų dabar. Kas per tuos metus pasikeitė? Pačių turtingiausių neliko dar prieš karą, o tie, kurie šalia, Sibiro tikrai nenusipelnė.

Ne, jis tokių sąrašų nesudarinės. O jei dar syki pasikvies, pasakys: ieškokit naujo pirmininko. Tik kuris iš kaimynų galėtų tokį įpareigojimą įvykdyt? O gal kas ir galėtų? Judita – žmogus mokytas, jau seniai jų krašte, įdomu, ką patars.

Štai ir Kairio sodyba, dar vienas posūkis ir keliukas į mokyklą. Gražesnės vietos mokyklai nesugalvosi. Iki karo, kol dar Nemeikšis nebuvo iš savo namų pabėgęs, tik pusė pastato vaikams buvo skirta. Dabar kas kita.

Iš tolo girdisi skambutis. Įdomu – į pamoką ar pertraukon. Jei ką, teks lukterti. Čia tokia aplinka, kad vienas malonumas pasidairyti – tokio sodo niekur aplink nerasi, o dar kokie vaizdai, žvilgterėjus į tolį, - mokykla aukščiausioje Baltučių vietoje. Geram orui nusistovėjus, net miestelio bažnyčios bokštas matosi, o jau kaimynų sodybos lyg ant delno.

- Laba diena, mokytoja.

- Labas, pirmininke. Prašom į vidų, - pasirodo, keliuku važiuojant išgirstas skambutis skelbė paskutinės pamokos pabaigą. Gera proga pokalbiui.

Kai palaidojo Juditą Jurkutę, visko prikaltėjo. Kas tiesa, o kas išgalvota, ne taip paprasta susigaudyti. Tie, kurių artimieji lyg ir jos dėka vieną naktį buvo surinkti ir išvežti nežinia kur, sakė: „Dievas yra.“ Kiti buvo pilni abejonių. Treti, patys jau spėję *paraudonuoti*, stengėsi, bent jau viešai, pasmerkti tuos, kurie tą gegužės pabaigos vidudienį nuo miško pusės atėjo į mokyklą ir, mokytojai ištarus „Tai jau sugrižot?“, paleido keletą šuvių.

Kad tokie žodžiai buvo išarti, po daugelio metų prasitarė Kristijonas Petkauskas, tą popietę buvęs mokykloje. Atėjo dviese, tačiau jis savo akimis matė tik tą, kuris prie klasės lentos jį su mokyklos grindis plovusia Stefanija Kairiene suklypdė. Dailus vyras Lietuvos karininko uniforma. „Ar mane pažįstat?“ – klausė. „Ne, ne“, - linkčiojo abu, ir tai buvo tiesa. „O pats koku čia reikalu?“ – dar pasiteiravo Kristijono. Išgirdęs lyg ir suabejojo, nes dar sykį perklausė, ar šis ne bolševikas, ne dėl partinių reikalų čia. „Ne, ne, ne!“ – beveik chorų atsiliepė parklupdytieji, nors Stefanijos tai kaip ir nelietė. O netrukus triukšmas koridoriuje pasigirdo, nutiko kažkas nenumatyto, lyg ir ginklas neiššovė, bent jau taip buvo galima suprasti, kai už durų su mokytoja buvęs svečias šuktelėjo tam, kuris kalbino klūpančius. Šiam išėjus pro duris, pasigirdo šūvis, paskui dar vienas. O dar paskui atvykėliai, tarsi užmiršę klūpančius, užvėrė mokyklos duris ir neskubėdami pasuko miško link. Nueinantys gerai matėsi pro pravertą langą.

Kristijonas nė pats nepajuto, kaip sukorė tuos penketą kilometrų iki savo namų. Bėgo ir vis kartojė: „*Ajergau kadangi! Ajergau kadangi!*“ Iš kur ir kodėl atsirado šie žodžiai, vėliau lydėję sunkiausiom akimirkom, niekam negalėjo paaiškinti.

O jau kitą dieną į Baltučius atvažiavo saugumiečiai, kuriems nuo ryto iki vakaro teko aiškinti, kodėl neapgynė mokytojos, kodėl liko gyvas. „Taip dar niekas niekada nebuvo mušęs“, - tik po daugelio metų pasisakė. Sugrižo Kristijonas po gero mėnesio neatpažįstamas, kai Judita jau buvo palaidota.

Viena smulkmena visiems atrodė gana keista. Jau po laidotuvių, atsitiktinai ar kieno pajudintas, nukrito klasėje kabėjęs paveikslas su Stalino atvaizdu. Tas, kuris keitė sudaužytą stiklą,

pasakojo: po Stalino portretu buvo dar du – Hitlerio ir Smetonos. Kodėl mokytoja, pasikeitus valdžioms, jų neišmetė, jau nesužinosi. Ar ji bent suvokė, kuo rizikuoja? Ko gero, taip. Tačiau dėl ko? Ką norėjo tuo įrodyti?

Tų pačių metų pabaigoje Juditos Jurkutės vardu pavadino kolchozą. O tie, kuriems kartą per metus per ataskaitinį susirinkimą buvo aiškinama, jog vėl liko skolingi partijai ir vyriausybei, tapo *mergos vaikais*. Bent taip jie patys vienas kitą vadino, ypač keldami stikliuką. Iki tol, kol atėjo Sąjūdis. Ir neliko nei kolchozo, nei jo vardo.

*

Į Baltučių pradinę atkėlė naują mokytoją – Teresę Klovienę, našlę su dviem sūnumis. Vienas jų buvo bebaigiąs gimnaziją, jį retai čia matydavo, kitas – trečiaklasis, nors šlubas, tačiau judrus, nepamainomas vartininkas žaidžiant futbolą.

Kuo labiau nutolsta metai, prabėgę Baltučių pradinėje, tuo Selemonui brangesni.

Iš mažens buvo tylus, paklusnus, įpratęs prie vienumos, todėl jau pirmoji pertrauka tapo tikru išbandymu. Kai nuskambėjo skambutis ir visi strimgalviais išlėkė laukan, jam pasirodė, jog šalia prasidėjo kažkas baisaus, gal net karas. Tokio triukšmo, kuris sklido iš mokyklos kiemo, dar nebuvo girdėjęs. „Kas atsitiko?“ – klasėje likęs vienas baukščiai galvojo Selemonas, kol įėjusi mokytoja neparagino: „Oras puikus. Dar prisisėdėsi. Girdi, kaip dūksta?“

Kitos pertraukos jau nebuvo tokios baisios.

Jį, pirmoką, mokytoja pasodino su ketvirtoku Feliksu. Tačiau šis į suolo draugą atkreipė dėmesį tik tada, kai kartu su ketvirtokais rašė diktantą ir parašė geriau už juos.

Baigiantis mokslo metams namus aplankė mokytoja su inspektore iš švietimo skyriaus. Pagyrė Selemoną ir prašė sutikimo perkelti į ketvirtąją klasę. „Sūnus jau nuo pavasario su ketvirtokais užduotis atlikinėja“, - sakė mamai. Tačiau mama – „ne“ ir „ne“. „Per mažas, kam jam tai? O ką po metų darys? Juk septynmetė už aštuonių kilometrų.“

Taip Selemonas liko su tais, kurie vos skaitė ir rašė.

Ypač toje mokykloje įsiminė du – Mamytė ir Tėvelis, taip

vadino trečius metus ketvirtoje klasėje sėdinčius. *Tėveliui* buvo jau visi penkiolika, ir jis neatrodė toks beviltiškas, kaip žodžio beveik nepratarianti bendraamžė.

Visa laimė, kad visos keturios klasės mokėsi vienoje patalpoje, ir mokytoja Selemonui galėjo skirti sudėtingesnes užduotis. Tačiau kai kartą jos paprašytas iš miestelio parnešė vadovėlių, mokytoja vis dažniau paklausdavo, ar dar sykių nenuėitų į švietimo skyrių.

Kelionė laukdavo netrumpa: pėsčiomis tekdavo įveikti apie dešimt kilometrų. Nors ir pavargdavo, neprailgdavo. Ko tik neprisigalvodavo bežingsniuodamas, ypač, jei tik ką buvo skaitęs negirdėtą pasaką. Neprailgdavo ji dar ir todėl, kad vis ką nors naujo pastebėdavo, viskas jam buvo įdomu. Jau pasiekus priemiestį, nuo vinių gamyklos važiuodavo autobusu. Tik kartą tokia kelionė užsibaigė ašarom. Autobusai tuomet buvo nedideli, tokie su ilgom nosim, kursavo retai, o laukiančiųjų netrūko. „Toks mažas, turi greitas kojas ir dar lendi“, - viena iš eilutėje stovėjusių moterų išstūmė vaiką, ir autobusiukas nuvažiavo be jo. Tąsyk Selemonui pėsčiomis teko kulniuoti dar beveik antrątik.

O baisiausias prisiminimas iš susitikimo su vilku. Kai grįžinėjo į namus, pasiekus pusiaukelę jau buvo pritemę. Tą kryžkelę, nuo kurios pasukus į dešinę ir praėjus Bagavičių sodybą, ne taip toli kalva, atverianti gimtąją trobą, vėliau dažnai sapnuodavo. Vilkas išniro lyg iš po žemių. Buvo girdėjęs, kad jokia būdu negalima nei nuo šuns, nei nuo vilko bėgti. Tai stovėjo ir žiūrėjo į pilkąjį, tiesiai jam į akis. Laikrodžio neturėjo, kiek truko toji nebyli dvikova, negalėtų pasakyti. Tačiau atrodo, kad visą begalybę. Kai žvėris vis dėlto pasitraukė, saulė buvo beveik nusileidusi. Tik tuomet Selemonas pasileido tekinas ir tuos likusius kelis kilometrus nebesustojo.

Vilkai jų apylinkėje buvo ne nauji. Netrukus po to babytė, rytą pirmoji išėjusi į kiemą, sugrįžo tokia persigandusi, kad ilgai žodžio ištart negalėjo. Po nakties iš jų šuns Nerono buvo likę tik keli kaulėliai.

Įsiminė ir dar viena diena. Jau ketvirtoje klasėje mokėsi. Mokytoja liepė pasilikti po pamokų. Paprašė nusivilkinti švarkelį, prisiuvo ant jo rankovės tris raudonas juosteles ir pasakė: „Dabar esi draugovės tarybos pirmininkas.“

Nemažai nesmagumų Selemonas jau buvo patyręs dėl

raudono kaklaraiščio, apie kurį namiškiai sužinojo atsitiktinai, šiam išlindus iš švarko kišenės. Tiesa, po nelabai gražių žodžių nuo tol jau galėdavo grįžti į namus jo neslėpdamas. Užtat laukė nauja bėda: į kiemą pradėjo neįsileisti gaidys – pasiruošęs kirsti, šokdavo tiesiai ant galvos. Deja, ir nusiėmus kaklaraištį, gerų santykių sugrąžinti nepavyko, vis vien puldavo, todėl tekdavo nemažai ratų apsukti apie sodybą, kol pasisekdavo apgauti gaidį ir įsmukti į trobą. Kažkodėl ilgokai bijojo apie tai pasisakyti net babytei. Su baime laukdavo pamokų pabaigos. Baimės neliko tik papjovus gaidį.

Dabar tai prisiminus juokinga, o tuomet tas kaklaraištis ir trys *seržanto* juostelės buvo tapę artimųjų nepasitikėjimo priežastimi. Kai iš tremties sugrįžo Sibiriškoio pravardę parsivežęs netolimas kaimynas, apie ką namiškiai su juo kalbėdavosi, kai užsukdavo, buvo paslaptis. Vos Selemonas peržengdavo slenkstį, šneka nutrūkdavo, o netrukus ir nei šiaip, nei taip pasibaigdavo. Tik vieną kitą žodį pavyko išgirsti, ir jie buvo tokie, kokių anksčiau nebuvo nei girdėjęs, nei skaitęs. Deja, babytė, kuri Selemonui visada buvo ypatingai gera, mojo ranka į prašymus papasakoti apie Sibiriškį.

Ir kai namiškiai eidavo vogti kolchozo buroky, augusių už sodybą nuo vėjų saugančių eglų, Selemono jau nekviėdavo. Kartą pasakė, jog šito jis niekada nedarys, tačiau ir nematys, kas daroma, ir viskas, šito pakako.

Kai buvo dar visai mažas, paslapčių nuo jo lyg ir nebuvo. Labiausiai iš tų dienų įsiminė viena naktis. „Juškien, bus revizija“, - jau nuėjus miegot į kiemą įdardėjo būsimą kompozitoriaus Felikso tėvas. Taip, taip, to paties ketvirtoko, su kuriuo jį, pirmoką, viename suole pasodino mokytoja, tėvas. Ir prasidėjo iki paryčių trunkantis *šinkavimas*. Klėtyje, kuri kažkada buvo jo senelių nuosavybė, o virto kolchozo grūdų sandėliu, buvo sveriama, pilstoma iš aruodų į maišus. Dar saulei netekėjus sandėlininkas išvažiavo su savo maišais, babytei palikęs lygiai tiek pat. Jau pats žodis *revizija* nuo tol skambėjo kaip paslaptis. O kas yra paslaptis, patyrė kiek vėliau, kai buvo prisakyta užmiršti, kokį svečių su šautuvu netyčia užtikto daržinėje.

2.

Tas laukas – paskutiniai kilometrai iki Juškų trobos. Kai pasieki kryžkelę, šalia kurios seniai nebėra medinio kryžiaus, o paskui ir kalvelę, jau visai nesunkiai gali įžiūrėti ne tik tai, kas priešais, bet ir kas toliau – dešinėje ir kairėje.

Kiek kartų jis vis iškildavo mintyse, sugrįždavo sapnuose. Dažniausiai Selemonas Davulis pasijusdavo beeinąs per tą lauką, kiek rečiau – stovįs ant kalvelės ir negalintis atsigerėti atsivėrusia panorama.

Pirmas kartas buvo taip seniai, kad ir prisiminti ne taip paprasta. Vos trejų sulaukusį dėdė Pranas jį parvežė iš Urtuvėnų. Tačiau lyg šiandien pamena: bėga per lauką ir šaukia, šaukia: „Babyt, aš jau parvažiavau!“

*

Kaimynai, prisiminę Selemono krikštynas, vis pakartodavo senojo Davulio žodžius: „Kad užaugtų komunistas.“ Juos ištarus į giedrą dangų buvo iššauta iš pistoleto, tarsi patvirtinant tai, kas pasakyta.

To, ką tyliai pasakė krikštynose dalyvavusi naujagimio priėmėja, už akių dar vadinama burtininke, beveik niekas neišgirdo:

„Kad užaugtų žmogus.“

Dar nė įsibėgėjęs nebuvo keturiasdešimt šeštųjų vasara. Lietuvos laukė daugybė permainų, ir tai, kas dėjosi Juškų sodyboje, buvo tik krikštynos ir nieko daugiau. Tiesa, gražuolė nuotaka iš turtingo ūkio ir negražus jaunikis, kurio tėvas garsėjo ne tik kaip geriausias kelių parapijų kalvis, bet ir kaip stipriai *paraudonavęs* keturiasdešimtaisiais, atrodė taip neįprasta. Vestuvių kaip ir nebuvo, todėl šios iškilmės iš anksto buvo plačiai aptarinėjamos.

Krikšto tėvai – naujagimio mamos sesuo Dalija ir gerokai už ją vyresnis, bent iš išvaizdos, Bronius Nezabitauskis. Vienintelis kaimo vyras, nuėjęs iki Berlyno. Nors praėjo keli metai, bet po daugybės įvykių likę gyvi gerai prisiminė tą dieną, kai du broliai išėjo į karą. Per lauką, nuo kurio lyg ant delno atsiveria visas kaimas, vienas ėjo dainuodamas, kitas – verkdamas. Tas, kuris verkė, žuvo jau pirmaisiais metais.

Iki miesto beveik dešimt kilometrų. Sugrįžtančių iš bažnyčios laukė anksčiau, todėl vis nekantriau buvo teirujamasi tų, kurie žvalgėsi į kalno pusę. „Važiuoja! Jau važiuoja!“ – pirmasis obuolmušio traukiamą kalamaškę pamatė kažkuris iš į krikštynas atsivestų vaikų. Nuo kalno jau ne kažkiek to važiavimo – per lauką pro Jokūbaičio ir Norkaus sodybas, paliekant šone Barzdžiaus ūkį, čia ir posūkis prieš Petkausko namus, o paskui dar vienas į Juškų sodybą.

Štai čia, vos pasiekus keliuką, vedantį jau tiesiai į dviejų galų trobą tarp eglių, ir pasitiko parvažiuojančius. Su alumi ir šio to stipresnio. Vidutinio ūgio, vos pradėjusiu pilnėti pilvuku, trumpais, dar nežilais plaukais ir dailiais ūsiukais Davulis, kaip ir išlydint, buvo pirmasis ir aiškiai svarbiausias.

Svarbiausias jis buvo dar ir todėl, kad anūką pakrikštijo jo vardu.

- Selemonas! Selemonas! - paėmęs ant rankų nuo triukšmo pabudusį, bet vis dar ramų naujagimį, labiau už kitus džiaugėsi senasis. Kaimynai jau buvo girdėję, kad jis nebe kalvis, kad didelis žmogus Urtuvėnuose – bažnytkaimyje už pusšimčio kilometrų ir kad kažin ar leis krikštyti, o dabar džiaugėsi kartu su juo, nė pusės žodžio nepasakiusio dėl bažnyčios. Tik kiek išsigando, kai išsitraukė ginklą ir iššovė.

- Kad užaugtų komunistas! – tie žodžiai buvo ne mažiau

netikėti nei pats šūvis, išgąsdinęs mažąjį Selemoną. Pravirkęs kūdikis suaugusiems priminė, jog ne jie čia svarbiausi. Ir smagi kompanija pajudėjo sodybos link.

*

Kaip tėvas pateko į Užpoliarę, iki šiol Selemonui iki galo neaišku. Motina pasakojo, jog dėl Jasmontienės skundo. Būdamas apylinkės pirmininku, už porą butelių degtinės vienam kaimynui leido nusivežti rąstus iš nugriautos sodybos, o ši, kaip ir dera tikrai komunistei, pranešė ten, kur reikia. Lyg ir kerštą turėjusi. Iš tikrųjų tai tebuvę pūzrai, tinkami pečiui. Porą metų davė. Po senelio kelionės į *cėka* netrukus tėvą paleido, tačiau gal dėl patirtos gėdos, gal ir dėl kitko užsiverbavo ir išvažiavo. „Ten didelės algos, - sakė motinai. – Užsidirbsiu – sugrįšiu.“

Dar buvo ir kita legenda: tuos porą metų turėjęs *stribyne* atidirbti. Lyg ir nešiojo šautuvą, lyg ir ne, kažkodėl niekas šito nenori prisiminti. Tik ant viso pasaulio supykusi motina kelis syk yra sakiusi, jog tėvo sąžinę turėtų slėgti kažkokių senelių iš negirdėto kaimo žūtis. Bandymas sužinoti daugiau visada baigdavosi rankos numojimu ir kalba visai apie ką kita.

Tėvo Selemonas visada bijojo. Kai kuo nors nusikalsdavo, iš motinos išgirdavo: „Atiduosiu tėvui.“ Kaip jį atiduotų, turbūt ir pati sunkiai suvokė – Užpoliarė ne jų miestelis, iki kurio pėsčias per porą valandų nueini. Nieko blogo jis ir nebūdavo padaręs, tik motinos nuotaika kalta. Tačiau visko prisigalvodavo. Ypač prieš užmigdamas, tamsoje. Įsivaizduodavo tėvą kaip kokį *babaužį*, pats nesuvokdamas, iš kur vaizduotėje atsirasdavo vis kitoks, vis baisesnis paveikslas.

Tačiau kai pirmąsyk pamatė jį, atvažiavusį atostogų pas senelį, jau persikėlusį iš Urtuvėnų į Bartkūnus, visi tie šiurpūs paveikslai tarsi pradingo. Bent jau nieko tokio baisaus tame žmoguje neįžiūrėjo.

Iš tikrųjų iš to susitikimo dabar nieko ypatingesnio neprisimena. Nebent tai, kad kartu su juo buvo rusė vardu Larisa, kuri Selemoną vis vadino *chvost otca**. Ką reiškia tie žodžiai, sužinojo po kelerių metų. Kadangi jie buvo tariami nepiktai, neįtarė, jog yra nelabai geri.

---

* Tėvo uodega (rus.).

Visi tėvo atvažiavimai į Lietuvą užsibaigdavo tuo pačiu: į trečią ar ketvirtą dieną su glėbiu dovanų sėsdavo į taksi ir po geros valandos jau būdavo Juškų sodyboje. Ant stalo buvo dedamas vynas ar krupnikas, babytei ir mamai įteikiamos lauktuvės. Kad jam ką atvežtų, nepamena. Mama raukydavosi, nenorėdavo jų priimti, tačiau po taurelės tapdavo lyg ir švelnesnė, nors beveik nieko nekalbėdavo, tik klausydavosi, ką tas nelauktas svečias pasakoja. Gal ir todėl, kad nujautė, jog viskas užsibaigs panašiai, kaip kitais kartais. Larisa suuos, kur jos brangiausias ir pati atsiras eglėmis apaugusioje sodyboje.

Vienas kartas Selemonui ypač įsiminė. Tąsyk tėvo sodyboje nebuvo, matyt, kažkur kitur buvo užkliuvęs. Jau artėjo vakaras, kai rusė atsibeldė į jų namus, gerokai išgąsdindama vakarieniavusias moteris. Įtardamas kažką negero, netrukus pasibeldė ir kaimynas Petkauskas, pro kurio sodybą visi, sukantys į Juškų keliuką, pravažiuoja. Kristijono rankose buvo kirvis, su juo jis ir atsisėdo ant didžiajame kambaryje stovėjusios kraičio skrynios, o užstalėje jau buvo įsitaisiusios mama ir viešnia. Iš šono viskas atrodė gana keistai. Iš pradžių kaimynas vis kartojo savo garsųjį posakį *ajergau kadangi*, o paskui irgi pritilo. Rusiškai niekas nemokėjo, tik Selemonas keletą žodžių. „*Dvie žony, dvie žony*“^{*}, - vis kartojo atklydėlė, tai buvo nesunku suprasti. Maždaug buvo aišku ir ko ieškodama ji čia atvažiavo. Kadangi buvo jau vėlu, o iki miesto nepažįstančiam šių apylinkių tamsoje nusigauti neįmanoma, teko viešnią apnakvyndinti. Ji vis kažką kartojo rodydama į kaimyną su kirviu, kartais su šypsena, kartais be, tačiau niekas iš troboje esančių tų jos žodžių nesuprato.

Buvo ir dar vienas kartas, kai Larisa atsivijo tėvą. Gal tąsyk kaime kažką šventė, nes sodyba klegėjo nuo giminaičių, kurie netikėtai gavo progą pamatyti ko nematę. Rusai tai paaiškintų vienu sakiniu: „*Bjut, značit liubit*“^{**}. Larisa, viešai išvadinta *Piterskaja bliadj*^{***}, nelabai ir saugojosi tų *meilės smūgių*. Kadangi viena sugrįžti į miestą nepanoro, teko abiemis. Tas jų išėjimas atrodė gana keistai – kiek įkaušęs tėvas krypuodamas žengė pirmas, Larisa – iš paskos. Kol pasiekė posūkį ties Petkauskų sodyba, girdėjosi ne tik garsi kalba.

Susitikus pas senelį, tėvas niekaip nesuprasdavo, kodėl sūnus taip prastai apsirengęs. Už tokius alimentus, sakydavo, kaip karalaitis

* Dvi žmonos, dvi žmonos (rus.).

** Muša, vadinasi myli (rus.).

*** Rusiškas keiksmazodis.

turėtų atrodyt. Selemonui būdavo gėda prisipažinti, kad motina jam net knygai ir bilietui į teatrą pinigų gaili. O kartą, nebežinodamas ką daryt, pats nusipaišė bilietą į teatrą. Nors šis gavosi panašus į tikrą, tokios gėdos, kokią patyrė paduodamas kontrolieriui, nebeištvertų. Įdomiausia, kad tąsyk *už drąsą* vis tik buvo įleistas į teatrą ir pasodintas ant pristatomos kėdės.

Paklaust tėvas paklausdavo tai šio, tai to, tačiau Selemonui atrodė, kad atsakymų jis net nelaukia. Tiesa, kai paprašė nupirkti dviratį, vėl priminė alimentus. O paprašė, motinos paragintas.

Kai tau tik dešimt, sunku suprasti teisybę. Net jei tave mokytoja vis dažniau pavadina Saliamonu ar ministru be portfelio.

3.

Vyriausiosios Juškų dukros Julės paslaptis, regis, taip ir liks neatskleista.

Selemonas ją ne kažkiek teprisimena, nes buvo vos vienuolikos, kai Židoniai užsiverbavo į plėšinius. Jų dvynukai sūnūs toje troboje gyvenantiems buvo gerokai įsiėdę, net babytei, kuri visiems ir visada buvo gera. Kai Stasiukas su Vytuku uždegė daržinę, ačiū Dievui, laiku pastebėjo su reikalais užsukęs kaimynas. O kai nuo maro kapelių parsinešė nuplėštas Dievo *mūkas*, belaužant jas užtiko pats tėvas. Stasiukas klykė kaip pjaunamas, o Vytukui nė viena ašara nepasirodė. „Iš šito užaugs banditas“, - pailsęs kartojo Židonių Stasius.

Prieš pat išvažiuojant baigėsi mokslo metai. Parėjus iš mokyklos, Stasiukas numesdamas portfeliį pasakė: „Baigiau“, o Vytukas: „Likau.“ Tėvui sugrįžus, antriems metams likusio pirmaklasio laukė procedūra, prie kurios šis jau buvo įpratęs.

Jų tėvas neseniai buvo sugrįžęs iš kalėjimo, į kurį pateko iš medžioklinio šautuvo peršovęs gretimame kaime gyvenusį Barzdžių. Kuo šis nusipelnė tokios neapykantos, įvairiai buvo šnekama. Lyg ir nieko bendra su politika. O viskas užsibaigė ne taip, kaip anais laikais daugeliui, nes peršovęs pats paskambino į miliciją ir pasisakė, ką padaręs. Ta pačia mašina išvežė abu. Vieną – kraujuose paskendusį, kitą – garsiai pergyvenantį, jog tas gyvas liko. Nuteisė aštuoneriems,

grįžo po poros metų.

Sugrįžęs vėl virė samagoną, o pasigėręs vaikėsi vargšę Julę. Pievoje už eglių atsidurdavo mėtomi puodai, indai. Baugu buvo visiems.

- Stasiau! Staseli!.. Ką darai?! – turbūt ir kaimo pakraštyje buvo girdėti Julės nevirties šauksmas, į kurį, deja, nebuvo kam atsiliepti. Vyru, išskyrus dar kelnes be diržo nešiojančius, tuose namuose daugiau nebuvo, o moterų Židonių Stasius nebijojo. Net babytės nebijojo. Kuriam laikui apramindavo jį tik jo tėvas, kartkartėm užsukdavęs iš miestelio. Toks lyg jaunuolis tiesus, gražaus veido, ilgais žilais ūsais. Kažkodėl atsisėsdavo ant kėdės kambario viduryje, kalbėdavo pusbalsiu, tačiau tas, kuriam tie žodžiai būdavo skirti, niekada neprieštaraudavo. „Ar supratai? – klausdavo senelis. – Ar nors supratai?“ „Su...“ – linkčiodavo neatpažįstamas Židonių Stasius. Ir tikra tiesa: artimiausią mėnesį būdavo visai kitas žmogus. Deja, tas mėnuo baigdavosi, vėl išvirus samagoną.

Iš tų jau labai seniai nutolusių laikų Selemonui dar kai kas įsiminė: pavalgęs Židonis lėkštėje likusius taukus susipildavo ant visiškai plikos galvos. „Pamatysit, kaip pradės augt“, - sakydavo, dešine riebalus išsklaidydavęs po viršugalvį, nors ne apie plaukus jam derėjo pagalvot, o apie tai, kas tos galvos viduje.

Selemonas toje trobos pusėje, kurioje gyveno Židoniai, buvo vos keletą kartų. Vieną vakarą ir šiandien pamena, nes po daugelio metų babytė prisipažino jį apgavusi. Buvo nevalgius. Babytei iškepęs bulvinių blynų, *ciocè* Julė pakvietė pas save, sakydama, kad jos skanesni. Sudorojo visą lėkštę, ko niekada nėra buvę. O jau užaugęs sužinojo, jog tai buvo babytės kepti blynai.

Užtat dėdė Pranas į tą trobos pusę užsukdavo dažnokai. Ne, ne blynų valgyti. Net babytės ašaros nepadėdavo. „Vaikeli, neseniai žegnojaisi, kad tu ne Mečius ir stikliukas ne tau, o dabar...“ „Aš nieko... Aš tik trumpam, mama ...“ – bandė aiškintis Pranas, o kai ateidavo laikas sėst už mašinos, su kuria parvažiuodavo į kaimą, vairo, niekaip negalėdavo prabusti.

O dėl Židonių šeimos paslapties kol kas galima pasakyti tik tiek: ji, ko gero, susijusi su vyriausiosios Juškų dukros charakterio bruožu *neattleisti*: išvykus Kazachstanan, Julė nei savo mamai, nei kitiems namiškiams per pusę amžiaus neparašė nė vieno laiško. Kas

ir kodėl ją taip giliai įskaudino? Gal sesuo?

Buvo ir tokių šnekų, neva nugalabijo Stasius Julę toje tolimojoje Azijoje. Mat po gero dešimtmečio Židonis trumpam buvo pasirodęs miestelyje ir vėl pradingo. O jei ir taip, kaip sužinot tiesą?

*

Pranas – jauniausias ir nelaimingiausias Juškų sūnus. Mirė vos keturiasdešimt trejų.

Po to, kai girtas nušalo kojas, tačiau per stebuklą daktarams pavyko jas išgelbėti, namiškiams visais šventaisiais dievagojosi, jog daugiau nė lašo nebeims į burną. Netrukus smogė cukraligė. Vėl pradėjo gerti, niekur nebedirbo. Toji liga ir priveikė.

Dabar, praėjus daugeliui metų, Selemonas vis prisimena jo nepaprastą atsakymą į tokį paprastą klausimą, kaip gyveni. „Laisvai, europietišškai“, - atsakydavo. Iš kur jis jį buvo ištraukęs? Septintajame dešimtmetyje tai buvo taip neįprasta.

Tame kaime niekada joks muzikantas negyveno, ir jauniausiojo sūnaus noras išmokti groti atėjo nežinia iš kur. Senoji Juškienė nesakė „ne“, bet ir jos „taip“ buvo su klaustuku, tačiau neužilgo Pranas jau mokėsi *pas patį Viržonį*. Tas akordeonistas jau tuomet miestelyje buvo žinomiausias muzikos mokytojas, o kai jo įgrotos melodijos pradėjo skambėti per Vilniaus radiją, konkurentu liko tik Algirdas Ločeris. O jų apylinkėje konkurentų nebuvo, ir Prano reikėjo visiems ir dažnai.

Kai jis grįžo iš kariuomenės, kurį laiką dar gyveno kaime. Mieste dirbo vairuotoju ir dažnai į namus sugrįždavo sunkvežimiu, kurį kažkodėl vadino moters vardu – *zose*. O savaitei baigiantis jį vis susirasdavo vestuves ar krikštynas švenčiantys.

Ar dėl dėdės Prano tragiško likimo kaltas ir Židonių Stasius, sunku pasakyti.

Nors Selemonas tokių norų – išmokti groti akordeonu – niekada neturėjo, gimtojoje sodyboje buvo pagrindinis klausytojas. Dėdė pasidalindavo ir tomis žiniomis, kurias parsinešdavo iš miestelio, iš Viržonio. Be to, Pranas buvo vienintelis žmogus, kuriam galėjo patikėti kad ir didžiausią paslaptį.

*

*- Miesto mergytės įdomesnės
Yra iš visko.
Jos myl karštai, tik neilgai,
Tiktai dėl visa ko, -*

jau aišku, kad Mečius Juška kondicijoje, kaip mokslškai pasakytų kaimynas Antanas Bičiūnas.

Dėdės balsas gražus. Kai užtraukia dainą lauke, iki pat miško nuskamba, nors iki Švendrės geras gabalas. Ir jo dainos ne visos girdėtos, net neaišku, iš kur jos. Tačiau uždainuoja tik išgėręs. Storų tamsių plaukų garbaną švyst aukštyn, tarsi tai balsui kažką suteiktų, ir...

Babytė tik vienos dainos neleisdavo dainuot, matyt, Selemoną, dar paauglį, stengėsi apsaugoti. Daugiau niekur niekada jis jos negirdėjo, iki šių dienų atmintyje išliko tik keli žodžiai:

*- Ateis mūsų valdžia,
Vėl pareis baltieji.
Kur jūs pasidėsit,
Kurvos raudonieji?*

Mečius – su charakteriu, o gal jie abu tokie, kad vis apsipyksta? Ir vienas, ir kitas turi tą pačią Dievo dovaną – sakyti į akis teisybę, nors ir iš anksto aišku, kad tas sakymas užsibaigs nelinksmai.

Šiandien vėl taika. Kitaip ir būti negali – pirmasis naujų metų šeštadienis. Selemonas pasivijo Mečių vidury lauko, jau ant kalvelės. Gal nuo rudens nebuvo matęsi, be to, paskutinįsyk išsiskyrė piktuoju. Kiek įmanydamas drąsiau pasisveikina, palinki laimingų naujųjų. Dėdė atsako tuo pačiu ir lyg niekur nieko, tarsi jokia širšė per paskutinį susitikimą nebūtų praskridus, nužingsniuoja abu į jau gerai matomą šiandien gražiai apšerkšnijusią sodybą.

O dabar sėdi užstalėje ir abiem šilta ir nuo tų namų sienų, ir nuo kitko.

Mečių prisimena tik nuo jo sugrįžimo iš armijos. Tada dar į mokyklą nėjo. Kažkodėl įsiminė jo pilnas lagaminas antpečių ir

gabalinis cukrus. Nei tokio dydžio, nei tokio saldumo daugiau neteko nei matyti, nei ragauti. Tarnavo Čečėnijoje, Grozne, beveik ketverius metus. Sugrižo turėdamas vyresniojo seržanto laipsnį. Tačiau per tą laiką kelis syk keitėsi tie jo laipsniai. Buvo iki viršilos užsitarnavęs, bet dėl *smagaus* charakterio ne sykį vėl pradėjo kilti nuo eilinio. Taigi tie antpečiai jo. Neišmesdavęs, kai nubausdavo.

O kai pradėdavo pasakoti apie kovas kalnuose, ir patys artimiausi klausėsi tų kalbų su šypsena, o kartais tiesiai pasakydavo: „Eik jau, eik, karas seniai pasibaigė.“ Taip juokais ir prikibo *karo vyro* pravardė. Tik po daugelio metų, kai apie Čečėniją prabilo laisvę atgavusi Lietuva, tapo aišku, jog kulkosvaidininkas Mečius Juška nemelavo.

Buvo dar viena legenda, vieni ja tikėjo, kiti – nelabai. Ko gero, tai buvo tikra tiesa, tas kvietimas į Aleksandrovo dainų ansamblį. Toks balsas tikrai galėjo sudominti specialistus, ieškančius talentų. Mečius ne kartą pasakojo, jog po svečių iš Maskvos perklausos jį primygtinai kvietė tapti ansambliciu, daug visokio gero žadėjo, tačiau jis atsakė. Nė karto per tarnybos laiką nebuvo gavęs atostogų, Lietuva jau kasnakt sapnavosi, o ir per išleistuves pasakytų žodžių nepamiršo: „Tik neparvežk ruskės.“ Gal į Lietuvą sugrižęs ir gailėjosi – kur paprastas krovikas, o kur Aleksandrovo ansamblio dainininkas, tačiau niekada garsiai to nepasakė. Bet to ansamblio ne vieną dainą įvairiom progom užtraukdavo, ypač tą, apie lakštingalą – „*Solovej, solovej, ptašėčka...*“

Jei būtų mokėsis, Mečius neabejotinai būtų tapęs solistu. Deja, nulėmė aplinkybės, kurios nuo jo nepriklausė: buvo ketvirtokas, kai tėvas mamą iškeitė į samdinę Uršulę, o namuose be jo dar trys seserys ir jaunesnysis brolis, paskui okupacija, karas. Taip ir liko visi bemoksliai. Užtat gal dėl namų palikusio tėvo į Sibirą neišvežė? Nors ūkis nemažas buvo, beveik dvidešimt hektarų, niekur nesikišančios darbščios moters su krūva vaikų nelietė.

Likimas Mečiui nebuvo lemtingas ir dėl kelionės už jūrų marių. Kai keturiasdešimt ketvirtaisiais dėdukas Albinas pasiryžo bėgti į Vakarų, babytės prašė leidimo kartu pasiimti Mečių, jau keturiolikmetį. Tačiau toks leidimas nebuvo duotas. Tuomet Lietuvoje liko ir dėdukas.

*

Viktė, o iš tikrųjų Viktorija, kaip ir kiti Juškų vaikai, čia ir gimė. Toje pačioje iš trijų pusių eglėmis apaugusioje troboje. Tiesa, tuomet, tūkstantis devyni šimtai dvidešimt aštuntaisiais, jos dar ne visos pasodintos buvo, o troba tebekvepėjo medžių sakais ir nuo jos, naujagimės, nesitraukė jau vaikščioti pramokusi pusantrų metų vyresnė sesuo Julė.

Daug toji troba galėtų papasakoti, jei mokėtų kalbėti. Dabar Viktė turi begales laiko ir pati vis ką nors prisimena, tik tų jos prisiminimų niekam nereikia. Jau daugiau kaip dešimt metų viena, kartą per mėnesį laiškinkas atneša pensiją, už ją anūkas Lukas Deikus nuperka maisto, ir vėl viena.

Ne, jai visai nebaugu, nors kartais ir visokios mintys į galvą lenda.

Blogiausia, kad nebegali vaikščiot be ramentų. Kai pakeitė antrąjį kelio sąnarį, nepaklausė gydytojo, kad laiku reikia su ramentu atsisveikint, dabar per vėlu. Dabar jau ir antras ramentas po pažastim. Taip ir stypčioja po trobą kaip šarka. O kai geras oras ar prispiria reikalas, ir į lauką išklbikščiuoja. Priprato ir prie šitos kelionės, tik žiemą ji gana kebli. Iš pradžių vis pagalvodavo: pargriūsiu, o kas pakels? O jei dar kas sulūš? Tada jau geriau vietoj numirti. Tačiau kol kas nė karto nieko baisaus neatsitiko, dabar jau visai drąsiai žengia per slenkstį.

Bet ir vis dažniau pagalvoja: geriau būtų numirti. Savo mamą pragyveno penkmečiu, devyniasdešimtuosius pradėjo, pats laikas. Vienai kad ir tarp savo sienų negerai. Labai negerai. O blogiausia, kad skaityt nebegali, negelbsti ir akiniai. Valgyt pasidaryt ir pečių pasikurti tai netrukdo, tačiau jei pabando telefonu paskambint, beveik niekada nepavyksta – nežiūri skaičių ir vis ne ten pataiko.

Širyt vėsoka. Per naktį iš vakarykštės šilumos nieko neliko. Šią žiemą vakarais dar nė karto ugnies nekūrė. Matyt, jau reikės, nes ir dvi antklodės nepadeda. Ir jos paseno.

Malkų dar turi, tomis, kur prieangyje, savaitę galėtų šildytis. Kol nebuvo didesnių šalčių, pakako kelių pliauskų – vandeniui užvirinti, pietums kažką pasidaryti.

Kavos pakeliuose iš Rusijos parvežė kaimynas prokuroras,

pasistatęs namus ant Petkausko žemės. Geras žmogus – kai užaina, sako, jog vis pasižiūrįs, ar yra jos lange žiburys. Jei ilgiau nebūtų ar per naktį negęstų, užsuktų aiškintis, kas atsitiko.

Kava atgaivina. Jei kas primintų, dabar suprastų – negerai darė sakydama mamai: „Senam žmogui nesveika.“ Viktė tuomet nepastebėdavo, kaip nusimindavo senoji. Tyliai atsisėdavo kamputyje ir ilgai žiūrėdavo priešais save nieko nematydama, liūdnei kažką galvodama.

Tik tas atgaivinimas neilgas. Kai užaina liūdnumas, įsijungia „Pūko“ radiją. Be jo būtų visai blogai. Ir muzikėlė smagi, ir pakalba nenuobodžiai. Anksčiau, kai tik Vilniaus klausėsi, nuo ryto iki vakaro vis tas pačias žinias klausytis pabosdavo.

Telefonas jau kelinta diena tyli. Gal šiandien kas paskambins? Renė turėtų būti grįžusi po operacijos. Prieš išvažiuodama į Kauną sakė gal jau nebegrįš. Gerai būtų, kad sugrįžtų. Vienintelė draugė liko. Nors dešimčia metų jaunesnė, jai dar blogiau. Vėžys buvo jau anksčiau apgriaužęs, bet buvo lyg ir atsigavus. Dabar, sakė, kitoje vietoje išlindo. Jos, aciū Dievui, toji pabaisa dar nepasirinko. O gal ir gerai būtų, kad pasirinktų? Anokia čia laimė nuo ryto iki vakaro kalbėtis su savim.

Kol buvo gyva Dalija, vis paskambindavo. Kartais ir ji seseriai susukdavo, tuomet dar akys šviesesnės buvo. Nors ji tik apie savo sveikatą daugiausia kalbėdavo, vis vien žmogaus balsas. Kai peikė pasiligojusį vyrą, nieko nesakydavo, sesers charakterį žinojo, todėl ir nesakydavo. Ne toks jau blogas Vitoldas buvo. Ir rankas geras turėjo, ir ne pijokas. Kokius namus išstatė. O iki tol, iš tarnybos geležinkelyje grįžęs, iki išnaktų dar batus kaldavo. Turbūt dėl kitko tas pyktis. „Dvidešimt metų gyvenom kaip vyras su žmona, o trisdešimt – kaip brolis su seseria“, - kartą prasarė. Anksčiau niekada apie tai nebuvo kalbėjusi.

Dabar kartais Žydrūnė, jų dukra paskambina. Vienturtė. Užaugo išlepinta. Tėvai ją daktare įsivaizdavo, o ji, vos vidurinę pabaigusi, ištekėjo. Anot Dalijos, ne už to. Žentą vis ubagu vadino, kol tas neapsikentęs trenkė durimis, nors už jų liko be tėvo augti sūnus. Su antruoju, menininką vaizduojančiu, Žydrūnė gal ir būtų gyvenusi, tačiau šiam toji miesčioniška šeima įkyrėjo greičiau negu uošvienė jį perkando. Trečią kartą ištekėjusi lyg ir susitupėjo, o gal

galiausiai suprato, jog kito šanso nebebus. Be to, vyras pasitaikė ir dailus, ir padorus.

Dabar Žydrūnė keikia motiną. Šiokia ir tokia buvusi. Priekabi, įkyri. „Užtat jūs, cioce, kitokia“, - anądien širdį pamalonino. Net sutriko išgirdusi. Ar tikrai kitokia? Sūnus taip niekada nepasakytų.

Kol buvo gyvas Mečius, ir sodas, ir kiemas kitokie buvo. Brolis neprašomas vis ką nors tvarkė, dailino, pjovė. Iki vėlaus vakaro būdavo lauke. Viską žmogus mokėjo. Dabar turbūt tokių darbininkų nebėra. Viskas baigia užželti, susmegti, sulūžti. Dabar jau nebepyktų ant jo net už tai, kad pasigerdavo. Iš miestelio ateidamas vis atsinešdavo stipraus alaus *bambalį* ar buteliuką dar stipresnio. Rasdavo jau išgertus po serbentų krūmais ar už klėties, kur vyrai šlapinasi.

Aha. Jau skamba. Jau kažkas prisiminė. Kad tik neišjungtų, kol nuklibikščiuos. Kad juos velniai tuos ramentus, vienas nudribo, kol jį pakels, ir pati išsitiesti gali. Aha, viskas gerai. Dar žingsnį, dar, štai ir telefonas. Alio, allio! Kažkas ne taip, matyt, beskubėdama ne ten spustelėjo. Taip jau yra buvę. Gal perskambins? Vėl skamba. Allio! Sūnus. Ir jam bėdos su kojom. Ne, dar ne tokios, kaip jai. Tačiau sąnariai jau sudilę. Operacijų atsisakė ir dabar pats nežino, kas bus. Teks iš naujo į eilę stot. Be reikalo taip įsibaiminęs. Kitiems ir visai gerai pasiseka. Bet yra ir kam nepasisekė, irgi teisybė. Apie tokius išgirdęs ir išsigando.

Vėl turės aiškintis, kodėl ne kasdien vaistus nuo kraujospūdžio geria. „Visai gerai jaučiuosi, kodėl turėčiau nuodytis“, - bando juokauti, bet Selemonas sako, kad visai nejuokinga. Viena praleista tabletė gali ilgam paguldyti į lovą, o gali ir dar blogiau atsitikti. „Gerai, gerai“, - pažada, daugiau nepamirš, daugiau netaupys tų velnio piliulių, kurioms pasibaigus nežino, ką daryt. Daktarėlis unuravas, tingi į kaimo pakraštį važiuot, o kai purvynas ar sniegas, dar ir prisibijo, kad neįklimptų. Tik sūnus, kad ir telefonu, sugeba priprašyti, kad atvažiuotų. Tačiau Viktei tas svečias nemielas. Gal ir dėl to, kad pats pinigų paprašo. Atseit, benzinas brangus. O kodėl anais laikais taip nebuvo? Selemonas aiškina, jog džiaugtis reikėtų, kad atvažiuoti sutinka, jam visai neprivalu iki jos sodybos trenktis, bet jai tai visai ne džiaugsmas.

Ne, mirties ji nebijo. Gal todėl ir su daktaru nelabai mandagi.

O dar tie jo juokeliai... Atseit, telefonas riebaluotas, nusivalyt galėtųmėt. Nei riebaluotas, nei ką, ji ne kokia nevala, stengiasi neapsileisti. Visada tvarkinga buvo. Bet kai su akimis taip, gal ir ne viską, kaip derėtų, pasidaro.

Kas akims, neaišku. Kad nuvežtų pas akių daktarą, ne kartą prašė Luko. Amžinatilsį dukros sūnus, išsiskykęs su žmona, vis dažniau atvažiuoja. Kartais jau ir porąsyk per savaitę. Atvažiuoja ir kažkur pradingsta. Iš tikrųjų tai ji žino kur – pas kaimynystėje rūmus pasistačiusį kurso draugą, kuriam jis ir Mečiaus daliai priklausiusią žemę pirkti įsiūlė. Tas draugas – labai daug uždirbantis antstolis, vis į užsienius su šeima išvažiuoja, jos prašo šunį pas save palaikyti. O anūką iš policijos išmetė – girtą sugavo mašinikę vairuojant, gerai, kad, lėkdamas per miestą, nieko neužmušė. Šalimais gyvena ir dar vienas naujakurys – buvęs komisaras, neseniai į pensiją išėjo, dabar kitokį darbą dirba.

Lukas irgi jau galėjo pensiją gauti, o dabar akademijos kaip nebūta. Tiesa, kažkokiu būdu gavo darbą savivaldybėj. Nors net laikraščiai rašė, kad tarnybą pragėręs policininkas matuojasi valdininko kėdę, konkursą laimėjo. Viktei baisu pagalvoti, kokių dabar naujienų apie Luką gali išgirsti. Jei ką ir reikia saugoti, tai žmones nuo tokio valdininko, tyliai galvojo, kai anūkas, gerdamas puslitrį, vis garsiau aiškino, kokių galių tos naujos pareigos jam suteikia.

Anądien galų gale prisiprašė, kad pas akių gydytoją nuvežtų. Tik kažkoks keistas tas daktaras pasitaikė. Ir poliklinika keista. Niekur nė vieno žmogaus. Užtempė Lukas ją, sugriebęs už šonų, į antrąjį aukštą, įnešė į kabinetą. Nė vienos iš rodomų raidžių nežiūrėjo, o daugiau nieko jai ir nedarė. Tik pasakė, kad akyse yra drumzlių. Ir dar sakė, jog akinius padarys ir įduos anūkui. Tačiau naudos jokios – nieko ji su tais akiniais nemato.

Kai sūnui papasakojo, jis paabejojo, ar tikrai pas okulistą Lukas buvo nuvežęs. „Nejaugi jokių lašų nelašino, vyzdžių neplėtė, akių dugno nežiūrėjo?“ „Kad ne“, - pati suglumo. „Tai iš kur tas daktaras galėjo žinoti, kas tavo akyse dedasi?“ - vėl klausia sūnus. O ji dar labiau suglumsta. „O gal Lukui naudingiau, kad nematai?“

Selemonas su Luku Deikum nebendrauja, todėl ką nors išsiaiškinti ne taip paprasta. Kol jis dar buvo sveikesnis ir galėdavo

atvažiuoti, anūkas, tuomet dar policijos tyrėjas, pamatęs sakydavo:
„Dink iš kiemo. Užmušiu.“

Kodėl taip? Ogi todėl, kad, nusizudžius Luko seseriai Irmai, į
akis pasakė: „Tu kaltas.“

4.

*P*raėjo jau nemažai metų nuo Irmos mirties, tačiau iki šiol taip niekas ir nepaaiškėjo.

Tiesa, dar prieš laidotuves jau daug kas buvo aišku. Prieš iššokdama pro daugiabučio namo vienuoliktojo aukšto laiptinės langą, septyniolikmetė paliko skubia rašysena parašytą atsisveikinimo laiškėlį, kuriame buvo ir toks sakinyš: „Kad prie karsto nestovėtų tėvas ir brolis.“ Apskrities laikraštyje pasirodžius rašiniui apie tą tragediją, žurnalistas kažkodėl tašką padėjo po žodžiu *tėvas*, o ir visą dėmesį skyrė kitame rajone gyvenančiam tėvui. Toliau prokuratūros byla nenukeliavo. Policijos akademiją bebaigiantis Lukas sugebėjo išsisukti. O ir niekas, regis, jo ypatingai nespaudė, nes kaip ir nebuvo kam. Tėvas jau turėjo kitą šeimą. Motina mirė, kai jam dar ir keturiolikos nebuvo. Tuomet, aštuoniasdešimt septintaisiais, buvo pati *gorbačioviška* karštligė prieš alkoholį – *pilstukas* nuvarė į kapus. Jau niekur nedirbo. Kartais iš miesto atsvirduliuodavo į kaimą, ir tąkart prisivaišino pas netolimą kaimynę, dar šiaip taip sugrįžo, atsigulė kitame trobos gale, kur Juškos laikydavo obuolius, ir nebeatsikėlė.

Babytė tuomet jau buvo mirusi. Viktorija kelis syk buvo pravėrusi duris, nes labai įtartinais atrodė iš tos patalpos sklindantis gargaliavimas, tačiau nepagalvojo, kad būtina daktaro pagalba. O

gal ir pagalvojo, bet greičiausiai turbūt apie tai, jog dukra jau tiek šūnybių prikėrusi, kad, jei jos neliktų, gal ir jai, ir visiems būtų geriau.

Pragėrė Irmos motina ir babytės jai dovanotą vestuvinį žiedą. Toji dovana – vienintelis babytės žingsnis, kurio Selemonas niekaip nesuprato. Kodėl ne jam, ne jo Salomėjai tas išpūdingas senovinis žiedas atiteko? – apie tai išgirdęs pirmąsyk, pagalvojo. O dabar dėkoja likimui. Neabejoja: tik nelaimę būtų užtraukęs. Juk babytei tas žiedas laimės neatnešė.

Dabar Luką užauginusi močiutė Viktorija pati jo privengia.

Iki šiol Selemonas negali pamiršti mergaitės žodžių, pasakytų atostogų metu užsukus į kaimą. „Lukas niekada nepasikeis, - sakė Irma, liūdna, kaip begali būti liūdnas jaunas žmogus. – Jis toks yra.“ Kokią skriaudą savo širdelėje nešioja, nesakė, tik paklausė: „O jeigu man kas atsitiktų, jei numirčiau dėl jo kaltės, ar Luką nubaustų?“ Nežinant, ką ji turi galvoje, į tokį keistą ir baugų klausimą ne taip paprasta buvo atsakyti. Dabar ir nepamena, kaip išsisuko, regis, bandė aiškintis, kas nutiko, kodėl tokie klausimai kyla. Taip, keli žodžiai gerokai suneramino – brolis ją skriaudžias kaip mergaitę, tačiau, pabandžius juos aiškintis, ši tik užsiplieskė ir nubėgo. O netrukus sužinojo, kad būsimasis magistras, sugrįžęs savaitgaliui iš Vilniaus, išvarė Irmą iš namų. Po kelių dienų einančią per miesto parką ją, užsiverkusią, susitiko tolimesnė giminaitė. Moteriai susidarė įspūdis, kad mergaitė toli toli nuo šio pasaulio, juodviem pasikalbėti nepavyko. Dar už dienos Irma jau gulėjo ant grindinio šalia daugiaaukščio pietiniame mikrorajone, kurį ji pasirinko savo paskutinei akimirkai.

*

Kad tas jaunas žmogus tikrai pavojingas, Selemonas suprato išgirdęs vyresniojo sūnaus pasakojimą.

Iš Vilniaus pasitaikė kartu važiuoti traukiniu. Pusbroliai nuo mokyklinių metų nebuvo matęsi. Teisės magistrantūroje studijuojantis Lukas Deikus buvo gerokai išgėręs. Iš pradžių atrodė, jog pasisėkė, smagu bus su giminaičiu grįžti į vaikystės miestą. Deja, bendrakeleivio šneka darėsi vis keistesnė, piktesnė. O galų gale teko

išlaikyti tikrą psichologijos egzaminą:

- Aš daug galiu! Jei panorėsiu, kol atvažiuosim, pats savo noru išlipsi ir po traukiniu palysi.

Mantas iki tos dienos nieko panašaus nebuvo girdėjęs, o ir su tokiais grasinimais nebuvo susidūręs. Iš pradžių pagalvojo, kad gal čia toks juodasis humoras. Tačiau kuo toliau, tuo darėsi nejaukiau, o galiausiai ir visai baisu. Pajuto, ko gyvenime niekada nebuvo jutęs. Viskas tarsi aukštyn kojom apsivertė. Rodės, dar akimirka ir iš tikrųjų susiims už galvos.

Artėjo stotis ir, nors iki kelionės tikslo laukė dar geras gabalas kelio, šalto prakaito išpiltas prisijungė prie išlipančių ir atsidūrė tamsoje.

Nuvažiavus traukiniui, atsargiai apsidairė, vis dar viduje visu kūnu drebėdamas. Kai suprato, jog šalia nebėra to, kuris studijuodamas išmoko tokių baisių dalykų, net vakaro tamsa nušvito. Tą akimirką dar negalvojo, kaip pasieks gimtąjį miestą, dabar jis jam atrodė baisesnis, nes ten netrukus išlips *beveik teisės magistras*.

- Dieve, Dieve... – kartojo lūpos, o galvoje tebebuvo ligi tol nepatirtas chaosas.

Ir Mantas nusipirko bilietą sugrįžimui į Vilnių.

5.

Jei Selemonas gyventų šalia, nebūtų didelių problemų. O kaip padėti mamai, jei tavo namai už trijų šimtų kilometrų? Siūlė keltis į Vilnių, tačiau ji „ne“ ir „ne“.

Kaip pavyzdį tokiais atvejais vis primena amžinatilį Petkauską. Šiam su žmona persikrausčius į vieno kambario butelį mieste, nesisekė. Kol pajėgė, vis aplankydavo, *ajergau kadangi, kaip apsigavom*, sakė, nėra ką ant brukos veikt, nei kur išeiti, nei su kuo pakalbėt, gryna ašarų pakalnė. Net Juškų sodyboje stengdavosi susirasti tokią vietą, kad kalbantis matytųsi medžiai, už kurių ne taip seniai stovėjo jų namai. Atsisveikinęs ten ir pasukdavo, nors jau net kur dorai atsisėst nebebuvo. Į miestelį patraukdavo temstant, dar labiau sulinkęs. Neilgai ir traukė – pirma palaidojo žmoną, paskui ir jo neliko.

- O ir kažin ar su motina sutartum? - šiai dar kartą atsisakius persikelti į Vilnių, abejojo Selemono žmona Salomėja, kuriai priklauso patys didžiausi nuopelnai, kad jis tapo tuo, kuo tapo. Nuo dvylikos gyvendamas tai pas vieną, tai pas kitą giminaitį, o vėliau ir pas svetimus ir net svetur, daugiau prarado negu atrado. Jei nebūtų susitikę, dar nežinia kuo viskas būtų baigęsi. Ne tik disertacija būtų likusi prieš posūkį. „Ir kur tokie gražūs žmonės auga?“ – tai, ką Salomėjai pasakė pirmom jų pažinties dienom. Pakartotų tuos

žodžius ir dabar, praėjus trims dešimtims.

- Gal ir nesutarčiau, jei tavęs nebūtų, - Selemonas neprieštarauja. Jis jau seniai susitaikė su mintimi, kad motinos ir sūnaus santykiuose stebuklas neįvyks, bet jo ir nereikia. O motinos, kad ir kokia ji buvo, jam reikia.

6.

Krikšto motiną Daliją Selemonas visokią yra matęs, neretai pikta, tačiau jam ji visada buvo gera. Kai pabiurdavo kaimo keliai, teta priglausdavo savo namuose. Būdavo ir pavalgęs, ir taip anksti kelt į mokyklą nereikėdavo, ir į teatrą, kiną kartu nueidavo. Jam patikdavo tų namų švara, tvarka juose, gal todėl likęs vienas visada išplaudavo indus, sudėliodavo kiekvieną daiktėlį į jam skirtą vietą. Tik kartą pasijuto nei šiaip, nei taip, kai išgirdo jį giriant kaimynei: „Kaip mergaitė tas mūsų Selemonas.“

Nesmagu būdavo ir kai teta Dalija su dėde Vitoldu pykdavosi. Tiesą sakant, dėdės balso kaip ir nesigirdėdavo. Pamerkdavo Selemonui akį ir, panosėje kažką suburbėjęs, toliau leisdavo save koneveikti. Kai teta visai pasiusdavo, pribaidavo žmogų grasinimu visiems atskleisti paslaptį, jog šis per karą, būdamas šešiolikos ar septyniolikos, baltą raištį nešiojęs, žydams nusikaltęs. Tokiom akimirkom į dėdę buvo baisu žiūrėti.

O kad tikrai yra pasiutusi, išgirdo dar būdamas vaikas. Ne taip paprasta dabar tą istoriją su visom smulkmenom atpasakoti, nes vienas ją pasakoja tokią, kitas – kiek kitokią.

O buvo taip. Turguje prieš Velykas Dalija pirkė šį, pirkė tą, žinoma, ir kiaušinių. Kai krepšys jau buvo pilnas, prieš akis netikėtai šmėkstelėjo Uršulės, nuviliojusios tėvą, veidas. Jau įdėmiau

žvilgterėjusi, įsitikino, jog tai tikrai *toji pati*, per kurią jų mama, o ir jie, vaikai, patyrė daug skausmo. Nė pati nepajuto, kaip, iš krepšio sugriebusi porą kiaušinių, paleido į Uršulę. Tiems ištiškus, tėkštelėjo dar porą ar trejetą. Ir dar... Vis kartodama: „Už tai, ką tu mums padarei.“

Tarsi savaime aplink susibūrė stebinčiųjų ratas, Dalija ir *toji* atsidūrė to rato viduryje. kažkas paklausė: „O ką gi ji tokio padarė?“ Dalija paaiškino. „Duok gyvatei!“, „Duok!“ - dabar jau girdėjosi iš vieno ir iš kito šono. Kai baigėsi Dalijos pirkti kiaušiniai, moterys į jos rankas tiesė kiaušinius iš savo krepšių. Uršulės plaukai, veidas, rūbai buvo jau pilni kiaušinių masės, tačiau ji nieko nesakė, net nerėkė, o ir nebesisaugojo, tik aiškiai matėsi, kad labai nori ištrūkti iš to nelaimingo rato.

Viskas baigėsi panašiai, kaip ir prasidėjo. Lyg iš baisaus sapno pabudusios keršytojos akys susidūrė su Uršulės akimis, ir Dalija, numojusi ranka, žengė šonan. Niekas nestabdė, niekas blogo žodžio neištarė.

7.

Jušų kaimynystėje, už kalvelės – Balčiūnų ūkis. Dabar iš jo nieko gero nelikę. Tuos, kuriuos tą siaubingą naktį rado namuose, išvežė į Sibirą. Sūnus ir duktė jau buvo spėję pereiti sieną ir vėliau atsidūrė Amerikoje. Kai darė kolchozą, didesniąją pusę žmonėms skirtų pastatų pavertė karvių ferma, nuošalesniame įrengė pieno priėmimo punktą.

Panašus likimas tikriausiai būtų ištikęs ir Juškų ūkį, jei ne toji istorija, po kurios penki vaikai prarado tėvą. *Pasileido kaip Kiliarės kiaušiai*, anot netolimos kaimynės Jaraminų Stasės. Augustino Juškos nė vienas kaimynas nepateisino.

Kai Juška dar nebuvo užkliuvęs už samdinės sijono, sugrįžęs iš miesto, turėjo įprotį atsidaryti trobos langą, kuris buvo toje pusėje, kur Balčiūnų ūkis, ir visa gerkle šaukti:

- Tu mano tėvų tėvynę pavogei!!!

Koks geras oras bebūtų, iki Balčiūno tas šūksmas niekaip nenueidavo. Ar suvokė tai pats Augustinas Juška, sunku pasakyti, tačiau jam po to ar nuo karčiamoje išgerto šnapso, ar nuo išsakytos širdgėlos palengvėdavo ir netrukus Ulijona staiga užsnūdusiam jau galėdavo numauti aulinius.

Selemonas buvo girdėjęs legendą, kad Balčiūnai praturtėjo pavogę iš sunkiai sergančios Augustino Juškos motinos kilogramą

aukso, kurį beveik šimtametė senutė saugojo savo lovoje. Kiek čia teisybės, kiek išmonės, sunku pasakyti, tačiau apie tai yra pasakojęs ne vienas kaimynas. Ir dar viena istorija buvo siejama su tais namais: neva Balčiūnų sūnus, tas, kuris dabar Amerikoje, samdinę ar belaisvę rusę po obelīm pakasęs. O prieš tai ją merginęs.

Tuomet Augustino Juškos čia nebebuvo, su savo Uršule nuomojo butą miestelyje, pakalnėje netoli senojo kalėjimo. Kai buvo kokių dvylikos, grįžtant iš turgaus Selemonas su motina pirmą sykį lankėsi pas juos. Geriau už senąjį Jušką niekas iš pažįstamų nemokėjo padirbdinti kubilų, bačkos, vežimo rato ar kokio kito daikto iš medžio. Tąsyk į arklio tempiamą vežimą įkėlė net kelias gardžiai pušimi kvepiančias dovanas, tarp jų ir grybams bei kopūstams raugti. Užmokesčio neėmė. Dėdamas į pypkę naminį tabaką, kurį buvo įpratęs užsiauginti pats, jis ir Selemonui šį tą pasakė: „Neužmiršk senelio.“

O buvusi samdinė, prieš karą paviliojusi penkių vaikų tėvą, Selemonui ir Viktei buvo labai lipšni, tarsi nebūtų buvę tos Dalijos *kiaušinių istorijos* turguje. Iš dviejų jų sugyventų dukterų viena buvo Selemono bendraamžė, kita – kiek vyresnė. Draugiškos mergaitės. Grįžtant į namus bandė aiškintis giminystės laipsnį. Mama sakė, kad jos jam yra ciocės. Smagu, kai ciocė tavo metų, pagalvojo Selemonas.

Babytei savo išpūdžių parvažiaavęs nepasakojo, nes nujautė, kad jai jų klausytis būtų nemalonu.

Kodėl šiandien į galvą vis lenda kažkada girdėti pasakojimai apie vos kelis kartus matytą senelį Augustiną Jušką? Taigi Mečius iš miestelio atnešė naujieną: nebėra tėvo.

- Gerai, kad mirė, - vos girdimai taria babytė. Tas jos pasakymas toks netikėtas, jai nebūdingas. Selemonas niekada nebuvo girdėjęs, kad babytė kam nors linkėtų bloga. Be to, tie trys žodžiai pasakomi taip, tarsi į juos būtų sutalpintas dešimtmečiais nešiotas skausmas. Turbūt niekas, gal ir pati babytė antrą kartą jų nesugebėtų pakartoti.

8.

„Šuns plaukai“. Tuos žodžius apie tėvą, su kuriuo niekada kartu negyveno (išskyrus pirmuosius trejus metus, kurių neprisimena), Selemonas kažkodėl įsidėmėjo neišdildomai. Juos kažkada pasakė motina, ir jis daug kartų yra pagalvojęs, jog labiau paniekinti žmogaus negalima. Gal ir gerai, kad jo galva garbanota, nė kiek nepanaši į tėvo. Tiesa, dabar iš garbanų šūsnius likusi tik sruoga dešinėje, tačiau vis vien tai aiškus įrodymas, kad Selemonui labiau pasisekė.

Iš kur toji motinos neapykanta tėvui?

Selemonas kitaip savo tėvo ir neįsivaizduoja: plaukai – be jokių įlinkių, tačiau dar ir nepanašūs į žmogaus, kažkokie ne tokie, gal tikrai kaip šuns. Nors šunį glostydamas niekada nejaučia pasidygėjimo. O prie tėvo plaukų niekada ir nebuvo prisilietęs. Iš tikrųjų ir neišdrįstų. Ypač po to, kai sužinojo, ką motina pasakoja apie jo atsiradimą.

Jam šito niekada nėra sakiusi. Čia ir skaudžiausia. Gal nesupranta, ką daro? O gal geriau už kitus supranta ir jai tai dar vienas būdas atsilyginti už tą dieną antrajame trobos gale? Tik ar jis, sūnus, dėl šito kuo nors kaltas?

Išgirdo tą keturiasdešimt penktųjų istoriją jau ne iš Luko, kuriam pirmajam papasakojo, todėl labai gali būti, kad perpasakojant atsirado naujų spalvų ir atspalvių. Tačiau svarbiausia, žinoma, liko.

Antrajame trobos gale tuomet gyveno sesuo Julė su vyru. Senajai Juškienei su vaikais išėjus į bažnyčią, likusių namuose Viktė pašaukė, kai sulaukė svečio. Kalvio sūnų Alpuką ji kažkada jau buvo mačiusi, įsiminė tik jo negražus veidas, todėl Julei ir pasakė, kad neateis. „Nesuvalgys gi“, – įtikinėjo sesuo.

Nuėjo. O kai įsiūlė vieną, paskui antrą taurelę, tas veidas visai ne toks baisus pasirodė. Paskui pasidarė bloga – niekada nieko panašaus nebuvo ragavusi. O dar paskui nė pati nepajuto, kas atsitiko.

O dabar, praėjus daugiau kaip pusei amžiaus, motina kaltina tik tėvą.

Selemonui buvo aštuoneri, kai į namus parvežė netikrą seserį. „Tu jos nemylėk“, – tyliai pasakė babytė. Mergaitė gimė su ružavu ženklų ant kairės rankos. Suaugusius girdėjo šnabzdantis, jog jis likęs nuo kaimyno Norkaus peilio. Ir dar girdėjo, kad Norkus pasigėręs vaikydamo apie trobelę ir savo motiną. Su peiliu rankoje vaikydamo. Kartais ji ir pas juos atbėgdavo. Tokia tyli, susitraukusi senučiukė, vis kartojanti „*tasai sakyti...*“

Iš arti Selemonas Norkų tik kartą matė. Aštuonmetėje kažkokia proga vyko vakaras, užsibaigęs suaugusiųjų šokiais. Jau anksti temdavo ir vienam sugrįžti į namus buvo baisoka. Į šokius atėjusi kaimynystėje gyvenusi Juozapaičių Ancė, jau turbūt dvidešimtmetį perkopusi merga, Selemonui šnibžtelėjo, kad lukterty, ji kartu su juo pareis. Tai ir palaukė. O belaukdamas įsidėmėjo, kaip šoko dar artimesnis kaimynas Norkus, neseniai grįžęs iš kariuomenės, o gal iš kalėjimo – buvo girdėjęs namuose šnibzdantis, kad armijoje nusikaltęs, kažką sužalojęs, kad buvo teisiamas. Nė vienas šokėjas nieko panašaus nedarė, kaip jis: ant galvos – kepurė, dantyse – cigaretė, viena ranka kišenėje. Tokių dalykų nemačiusiam Selemonui buvo keista, kad niekas neišdrįso jam paaiškinti, jog taip elgtis nedera. Būtų vyresnis, prieitų ir pasakytų. O jei dabar? Baisoka, galvojo Selemonas, pats sau prisipažindamas, jog yra bailys. Be to, jo ir neklausytų.

Ir dar Selemonas prisimena, kaip motina iki sesers gimimo, išėjusi iš trobos, vis ilgesingai žiūrėdavo į tą pusę, kur Norkaus namelis.

Kai ji gimė, išvažiavo visi trys į Latviją, Jelgavon, pas Norkaus gimines. Selemonas liko su babyte.

O iš Rusijos ateinantys tėvo laišakai prasidėdavo vis taip

pat: „Labas, mylima žmona Viktorija ir sūnau Selemonai.“ Tėvas pasakojo, kokie dideli šalčiai Norilske, vis prašė laukti jo sugrįžtant, klausė, kodėl neatsako į laiškus.

- Man jis nieko bloga nėra padaręs, - kartais pasakydavo babytė. Selemonui tie žodžiai buvo lyg kokia mįslė, kurią būtinai turėtų išpėti. Tačiau tai buvo ne taip paprasta – jam niekas nieko daugiau neaiškino, o jis nedrįso klausti.

*

Pokalbis telefonu visiškai sujaukė Selemono galvą. Jam ir anksčiau po tokių pasiūnekėjimų reikėdavo laiko atsigauti, o šįkart viskas buvo kur kas blogiau.

Gal ir pats kažkiek kaltas – nereikėjo pratęsti kalbos apie žemę, kai motina papasakojo apie kitoje kelio pusėje įsikūrusius ir jiems žemę pardavusį Petkauskų anūką. Devynis hektarus jo motina dovanojusi. Tuomet ir išsprūdo Selemonui: „O man ir pusės hektaro pagailėjai, kurio pernai prašiau.“ Po tylos ragelyje ir dar keletą sakinių išspaudė: „Pardavęs bent jau iš ketvirtojo aukšto ištrūkčiau. Su kojom visai blogai. Greit ir nebeužlipsiu.“

Šįkart tylą buvo ilgesnė, o po jos – paaiškinimas, jog dabar žemė visai atpigusi ir, ją pardavus, jokios naudos nebus. Nors dar prieš mėnesį pati užsiminė: „Tikriausiai žemę reikės parduoti. Per daug vargo – nespėji žolę nupjauti ir vėl užaugus.“ Be abejo, tuomet ne savo lūpom kalbėjo, ne savo ir dabar.

- Nejaugi aš visiškai svetimas?.. - paklausė sunkiai tvardydamasis ir pridėjo: - Man skirtus alimentus kitiems išleidai, o dabar...

Gal ir nereikėjo to garsiai ištarti, anksčiau niekada neišdrįsdavo, nes po to pasipylė tėvui skirtas bjaurių žodžių pliūpsnis ir tikinimas, jog nebuvo jokių alimentų. „Gal vieną ar porą kartų atsiuntė, ir viskas“, - bandė aiškinti motina ir tuoj pat pradėjo šneką apie pašto perlaidas, kurios būtų išlikusios. „O jų nėra.“ „Be abejo, nėra“, - mintyse pakartojo Selemonas, kažkodėl nedrįsdamas priminti, kaip jis surado namuose jų visą pluoštą. Kvailai pasielgė, kad jas ne tik parodė, bet ir pažėrė priekaištus, o eidamas miegoti, nepaslėpė. Rytą jų jau nebebuvo. Tokių algų tuomet rajkomų sekretoriai negaudavo,

kokie pinigai iš Užpoliarės atėdavo, o jis net padorių kelnių, batų ir marškinių neturėjo, gėda prieš klasiokus buvo.

„Dieve, Dieve, ir taip kalba gyvenimą nugyvenusi motina. Gal ji galvoja, kad neprisimenu? Nebijo išeiti su dar viena nuodėme? Jei iki šiol nepasikeitė, beviltiška ko nors tikėtis“, - galvoje virė tikras pragaras. Sutrikęs dar bandė apie šį tą kalbėti, bet mintys trūkinėjo, buvo gėda, buvo labai gėda dar syki patirti, koks žmogus jį pagimdė. Prieš akis iškilo ir ne tokia sena, vos prieš porą metų skaudžiai užgavusi istorija: Lukas atvežė į kaimą kovinį šunį, kuris visada buvo palaidas. „Ne, ne, jis geras, jis nieko nebūtų daręs“, - aiškino motina, kai su Salomėjos broliu tik iš antro karto šiaip taip įveikė tą kliūtį. Visa laimė, kad kažkas iš kaimynų šunį nugalabijo...

Jau gera valanda, kai Selemonas sėdi susiėmęs už galvos. Gerai, kad namuose nieko nėra. Taip ir plūsta prieš akis vaizdai, kurių ne syki bandė atsikratyti ir kurie lyg atsinaujinanti liga vis nepaleidžia. Žinoma, baisiausia dar syki patirti, kad motina taip ir liko žmogumi, kuriuo niekada nepasitikėjo, kuriam nėra išsitaręs apie jokią paslaptį, nei didelę, nei mažą.

Tačiau tokius vaizdus visada užbaigia su niekuo nepalyginamas prisiminimas: kai buvo keturiolikos, o gal jau penkiolikos, kartu su motina buvo pakviestas į Kristijono Petkausko sūnaus išlydėtuves. Kai būsimam kareiviui kaimynai linkėjo laimingai sugrįžti, motina kažkaip keistai įsižiūrėjo į jį, Selemoną, ko niekada nieko panašaus nebuvo dariusi, ir net du kartus pakartojo: „O tu gražus.“ Koks jis tąsyk buvo laimingas!

O paskui tuos pačius žodžius išgirdo, nuėjęs už Petkauskų trobos kampo. Tik jie buvo skirti išeinančiam į armiją.

9.

Septynmetė, vėliau perkrikštyta į aštuonmetę, buvo toli, šalia plento. Bepigu Kairių Benediktui, kuriam tėvai nusamdė kambarį mieste ir nereikėjo nei taip anksti keltis, nei su tamsa grįžti.

Ne, Selemonas niekada nebuvo miegalius. Vos kumštelėdavo, strykt ir ant kojų. Ne taip, kaip dėdė Pranas, kurį, sugrįžusį su savo *zose* į kaimą, babytei tekdavo pradėti žadinti ketvirtą nakties, kad šeštą galėtų išvažiuoti. „Oi, verks žmona, tokį vyrą gavusi. Toks noras miegoti ne prieš gera“, - sakė visažinė kaimynė, ir ji buvo teisi. Pasisekė žmogui tik kartą – armijoje gaisrinės vairuotoju tarnavo.

Kol neprasidėdavo purvynai, pusę kelio, iki kolchozo kiaulidžių Selemoną lydėdavo babytė. Su liktarna rankoje. Pasiėkus vieškelį prašvisdavo ir jau vienas kitas žmogus pasitaikydavo, nebebuvo baugu.

O vėlų rudenį ir ankstyvą pavasarį, kartais ir žiemą, kai sniego iki papilvės, į savo namus Selemoną išileisdavo teta Dalija. Pas dėdę Mečių ar Praną rečiau apsistodavo, jie patys savo menkuose būstuose vos tilpdavo, tekdavo ant grindų raitytis.

Pas tetą laukė gultas virtuvėlėje, o ir autobusas iš miesto į priemiestį buvo ne taip toli nuo namų. Patogu buvo. Nepatikdavo tik per storas sušalusio sviesto sluoksnis, tetos paskubom uždėtas ant duonos.

Dėdė Vitoldas, sugrįžęs iš tarnybos, sandėliuke kaldavo batus. Už poros gatvių gyvenantis pažįstamas aprūpindavo fabriko, kuriame dirbo, odom. Parduotuvėj anais laikais nieko doro nebuvo, todėl norinčių dailesnio apavo eilė nemažėjo. Meistras jis buvo rimtas, o ir vis ką nors įdomesnio sugalvodavo. Net buvęs vienuolis dėdukas Ignas visiem netikėtai įsimylėjo ir kas savaitę užsakinėjo vis naujų batų porą. Tiesa, toji meilė greit baigėsi, matyt, panelei tik batų ir tereikėjo.

Kartais ir Selemonas padėdavo dėdei. Tokia ten ir pagalba – medines vinutes sukaldavo yla pradūręs padą. Ir visai neprastai sekėsi.

Šiandien dėdė piktas kaip širšių kulė. Selemonas pasisakė, kad buvo *rajcome*, kad dabar visa jų klasė komjaunuoliška, šito labai norėjęs mokyklos direktorius. Kala batą dėdė Vitoldas ir į taktą niūniuoja nei šį, nei tą:

- *Sė-di žy-das ant ve-ži-mo,*
Pil-na šik-na kom-jau-ni-mo...
Sė-di žy-das ant ve-ži-mo...

Vis pikčiau ir pikčiau. Nieko neaiškina, nieko nesako, tik kala ir niūniuoja.

Anksčiau jam patikdavo klausytis dėdės Vitoldo pasakojimų, nuo kurių darydavosi šiek tiek baugu. Kartais nebesusigaudydavo kuo tikėti – mokytojais ar juo, gal kiek per daug save vertinančiu žmogum, vis niūniuojančiu vokišką melodiją ar maršą, neseniai įrašytą į juostinį magnetofoną iš Berlyno radijo stoties.

- Ruskiai rašo, kad jie pirmieji viską išrado. Ir fizikoj, ir chemijoj, ir matematikoj. Visur. Netikėk, Selemonai, - ne syki įtikinėjo dėdė, turintis ir daugiau gabumų nei batsiuovystė. Jis mokėjo radijo aparatą pataisyti, lūpine armonika, mandolina, gitara pagroti, o ir balsą neblogą turėjo. Savo rankom ir tą *barakiuką*, kuriame jį vis priglaudžia, pastatė. O anądien padėjo sukonstruoti veikiančio reostato modelį, kurį fizikos mokytojas atrinko į respublikinę parodą. „Na, na, - kartojo sau panosėje fizikas. – Na, na...“ Matyt, suprato, kad kažin ar apsieita be vyresniojo pagalbos.

Pats dėdė Vitoldas ir mopedą pasigamino. Iš įvairių senų

detalių sudėliotas tvarinys vos netapo Selemono žūties priežastim. Išsiųstas parduotuvėn nuvažiavo tik dalį kelio – trūko prastai suvirinta šakė, ir jis nuskriejo oru keletą metrų į žvyrą. Be sąmonės išvežtas į ligoninę atsibudo tik po kelių valandų.

- Iš šūdo vašką spaudžia. Sutrūnijusių gelžgalių prisivelka, galvoja, kad nudažys ir bus naujas daiktas, - tąsyk motina gana piktai pasakė. Pirmąsyk Selemonas ją matė tokią. Nors gerokai apdaužytas, pasijuto kaip naujai gimęs.

Gaila, kad ji per vėlai suprato kitką – kad jos sūnus tuose namuose pratinamas pakelti stikliuką. Ir tuo prakeiktu mopedu važiavo parvežti žigulinio. Kai kaimynystėje gyvenęs fotografas ir pečkuryš Kostas Vožka su žmona užsukdavo į svečius, ant stalo visada atsirasdavo butelaitis. Vaišėms užsibaigus ir Kostui išėjus, dėdė kažkodėl jį vadindavo *raudonuoju ubagu*.

Nežinotum – niekada nebūtum pagalvojęs, kad tas lyg koks *dendis* tvarkingas vyriškis su iki skausmo nublizgintais odiniais auliniais kas pora parų dirba mokyklos katilinėje. Selemonas ten irgi lankėsi, dar ir anglis į pečių mesti padėjo. Paišus nusiplovęs Kostas tapdavo visai kitu žmogum, tikru inteligentu, nors buvo baigęs tik keturias klases. O nuotraukas darė tokias, kokių iš ateljė neparsineši. Jas spausdino ir rajoninis laikraštis. Kaip neetatinis korespondentas buvo išvažinėjęs tolimiausius kaimus.

Selemonui patiko keli to žmogaus broožai, ypač idealus tvarkingumas ir mandagumas, su koku retai susidurdavo. Ir dar, žinoma, tai, kas susiję su fotografija. Negailėjo patarimų, ką pats žinojo, sužinojo ir Selemonas. Ir pasakojimai apie karą buvo įdomūs. Ypač istorija, susijusi su generolu Černiachovskiu. Daug sykių ją girdėjo. Kai būdavo geros nuotaikos, vis pasakodavo, kaip juos, tris brolius frontininkus, tarnavusius tame pačiame dalinyje, apkabino generolas ir pasakė: „Baigsis karas, grįšite į tėviškę, laimingi būsit.“ O kartą, kai buvo gerokai išgėręs, Kostas Vožka papasakojo apie pulko vadą, su kuriuo gana gerai sutardavo. Jis pasišaukė į šoną ir pasakė savo paslaptį: „Baigia nupūti. Sifilis...“ Po kelių dienų nusišovė. Kartais prisimindavo Japoniją, rodydavo jauno japoniuko vandenyno pakrantėje nuotrauką. Niekaip negalėjo užmiršti dvikovos su juo, kuri baigėsi šito jaunuolio mirtimi. Labai pergyveno, sakė visą frontą iki Berlyno praėjo nepalietęs nė vieno žmogus, nes buvo dalinio

siuvėjas. O štai karui baigiantis tokia nuodėmė atsitiko. Tačiau ne jis buvo tos dvikovos iniciatorius, vis kartodavo.

Vieną portretą Kostas Vožka bent kartą per mėnesį darė iš naujo. Tai susiję su mokykla, kurioje Selemonas keturias klases baigė. Senosiose miestelio kapinėse besiilsinčios miško brolių nušautos mokytojos Juditos Jurkutės paminklui vis prireikdavo pakeisti fotografiją. Vos įdėdavo naują, kažkas vėl sudaužydavo stiklą, o portretą subjaurodavo.

Kodėl Kostui būdavo skiriama toji keista užduotis, sužinojo daug vėliau, jau po fotografo mirties. Pasirodo, po karo pirmoji jo darbovietė buvo KGB rūmuose. Pečkuriu ten tarnavo. Tik tuomet Selemonas suprato, kodėl Kosto Vožkos jam užduodami klausimai kartais būdavo labai jau keisti.

10.

Nedaug trūko, kad Selemono gyvenimas būtų pasisukęs dievaižin kokia kryptimi. Baigęs vidurinę nuvažiavo pas senelį, kurį rado beskaitantį Larisos laišką. Jame tėvo *antroji pusė* džiaugėsi, kad į jų kraštus ruošiasi atvažiuoti Selemonas. Dabar jie gyveno Sibire, dirbo hidroelektrinės statyboje. „O, jam čia patiks, - rašė. – *Mirovaja strojka** padarys didelį išpūdį.“

Pasirodo, senelis savo laiške gerokai pafantazavo – atseit, Selemonas, gavęs atestatą, planuoja pasižvalgyti po pasaulį ir ketina bent metus padirbėti toliau nuo namų, nes armijai dėl prastos sveikatos netinkamas.

- O jei iš tikrųjų pabandyčiau? – dabar jau anūkas lyg savęs, lyg senelio klausė. Važiavo į Bartkūnus norėdamas pasitarti, ką vis dėlto geriau rinktis studijoms, o kalba pakrypo visai į kitą pusę. Senelis tokios reakcijos nesitikėjo – *pafantazavo* laiške, ir tiek, ir dabar pasijuto nei šiaip, nei taip, regis, net išsigando, pamatęs, jog anūkas viską už gryną pinigą priėmė. Iš pradžių bandė juokauti, paskui – atkalbinėti. Pirmąsyk išsiskyrė vienas kito nesupratę.

O po savaitės Selemonas jau žvalgėsi pro traukinio langą. Larisos laiško žodžiai apie *pasaulinę statybą* tarsi užbūrė. Nuo Maskvos laukė beveik savaitė kelionės. Teta Dalija, pas kurią paskutinę naktį

* Pasaulinė statyba (rus.).

praleido, verkė, prašė apsigalvoti, kol nevelu, priminė, kad prieš porą dešimtmečių į Sibirą gyvulinuose vagonuose, per prievartą vežė. „Kam tau visa tai? – klausė. – Juk ten pilna visokio brudo.“ Į stotį palydėti atėjo tik dėdė Pranas. Kaip visada, išgėręs. „Bus blogai, - grįžk“, - sakė apkabindamas Selemoną, kurio galvoje virė tikra minčių raizgalynė. Jau buvo kaip ir supratęs, jog daro klaidą, tačiau savigarba neleido imti ir staiga ją ištaisyti.

Kad atvyks Selemonas, nesitikėjo ir laiške daug gražių žodžių prirašiusi Larisa. Neparašė ji seneliui svarbiausio: kad jau kuris laikas šalia nėra Selemono tėvo. O ir dar trejetą metų nebus. Jau pusmetis, kai kalinio dienas skaičiuoja lageryje.

Kad padarė nei ši, nei tą, Selemonas ypač aiškiai suprato jau pirmąjį rytą namuose, kuriuose jo nelaukė. Buvo prabudęs, tačiau apsimetė, kad dar miega, kai pas Larisą užsuko kažkoks žmogelis, kurį slėgė pagirios. „O gal jis turi kokį rublį?“ - rusiškai kalbantis svečias, regis, griebėsi paskutinio šiaudo, priversdamas sunerimti ant sofos gulintį Selemoną. Po vakarykštės naujienos, kad taip ir nepamatys tėvo, buvo lyg ir apsiraminęs, nes širdyje to susitikimo nelabai ir troško, o dabar pajuto akivaizdžią baimę. Visi čia svetimi. Namai – už tūkstančių kilometrų. Kas laukia? Ko jis čia atsibeldė? Ko, ko, ko? Būtų išvažiavęs studijuot, o dabar...

Nori nenori, tačiau vis vien privalai kelt.

Taip prasidėjo nieko gero nežadantis rytas.

Kodėl tėvas *ten*, iš Larisos niekaip nepavyko ištraukti. Nuo atsakymo jai vis pavykdavo išsisukti. „Gudri. Bet kuriems galams tas gudrumas? O gal čia kokia baisi paslaptis?“ – Selemonas jau buvo pasiryžęs paieškoti atsakymo kitur, kai vieną dieną prisistatė Larisos *senas pažįstamas* Vitia. Lyg ir Raščiupkinas, lyg ir Rasputinas, bent jau jis pats pastaruoju vardu mėgo prisistatinėti. Žemaūgis slidus žmogelis, per ilgomis švarko rankovėmis. Po kurio laiko ir apsinakvojo. O jau paskui ir nebeslėpė, jog Larisa ir Vitia – pora ir kad tėvas *ten* atsidūrė jų dėka.

Pats nepajuto, kaip apvertė šventinį stalą – Selemono devyniolikmečio dieną Larisa buvo paruošusi vaises. Užėjo kažkoks siutas, toks bjaurus jausmas perėjo per galvą ir širdį, kad padarė tai, ko nereikėjo daryti. Tai suvokus pasidarė dar blogiau. Ypač kad niekas nepriekaištavo – nei Larisa, nei Rasputinas, nei į svečius

atėjusi jo uzbekė motina, tyli geraširdė moteriškė. Norėjosi tik verkti, tačiau jiems matant dar labiau praskysti būtų buvusi visiška kvailystė. Todėl Selemonas, apsidairęs lyg užpjudytas žvėriukas, pasuko durų link. Hidroelektrinės statytojų miestas – taigos viduryje, vos už kelių žingsnių nuo namų – maumedžiai, kedrai, pušys, į medžių prieglobstį ir nuėjo. Kad niekas nematytų jo, tokio pasimetusio ir nelaimingo.

„*Sčítai, što u tiebia odnovo glaza nietu*“, - toks buvo tėvo atsakymas, kai Selemonas nusiuntė jam keletą Larisos-Rasputino šeštadieninių nuotraukų. Už ką jam gimdytojas pasirengęs išlupti akį, taip ir nesuprato. Tik pajuto, kaip visą kūną išpila karštis. Laiškas kažkodėl buvo parašytas rusiškai. Maždaug buvo aišku, kodėl.

Selemonas dirbo autobazėje. Remontininkų brigados vaikinai, su kuriais jau buvo spėjęs susidraugauti, patarė persikelti į bendrabutį.

11.

Sugrįžęs į Lietuvą, susirado panašų – motoristo – darbą Kaune, Vilijampolėje, Autotransporto kontoroje. Trijų kambarių bute-bendrabutyje kartu gyveno pora vairuotojų, pamainos meistras ir garažo viršininkas Kęstas, jo kompanionas mažiausiame kambarėlyje. Visi iš skirtingų kontorų. Nepalyginsi tos aplinkos, kuri išgąsdino Sibire, peržengus bendrabučio slenkstį: ant grindų vidury dienos voliojosi pora bendraamžių, o trečiasis lakstė su peiliu, pats nesuvokdamas kodėl.

Selemonas netruko pajusti visai kitokią dvasią nei jį supo miestelyje šalia gimtųjų namų, ką jau bekalbėti apie Sibirą. Susidraugavo su kontoros dailininku Stanislovu Lūšiu, kurio „kabinetas“ buvo salės scena. Kai, baigiantis pietų pertraukai, sugrįždavo iš valgyklos, dar likdavo šiek tiek laiko. Jį praleisdavo Stanislovo draugijoje. Senovinis radijo aparatas išlardavo *Lingo Italjano* ir pasklisdavo melodijos, kurių anksčiau neteko girdėti ir kurių besiklausant net kalbėti nesinorėjo. Į namus, o netrukus ir į darbą ėjo kartu, skersai per Slabodkę (vilijampoliečiai savo rajoną tik taip titulavo) iki šilko kombinato, kurio pašonėje buvo ir bendrabutis, ir butas, kuriame gyveno Stanislovas su mama ir sese.

Stanislovas Dailės institute studijavo menotyrą. Dabar jau neakivaizdiniame skyriuje. Buvo neseniai grįžęs iš armijos, į

kurią pašaukė iš antrojo kurso. Susipažino, kai vieną rytą užsuko į mechanines dirbtuves ir bandė nuo kariško diržo sagties panaikinti sovietinę atributiką. Gerą valandą užtruko.

Ne iškart, tačiau po kurio laiko prisipažino: tarnybą baigė beprotnamyje. Pusmetį tarp grotuotų langų išbuvo. Dabar kaip ir viskas gerai.

Neįprastai ilgais plaukais, paslaptinga veido išraiška jis gerokai skyrėsi nuo aplinkinių. Ypač mokėjimu patylėti. Net užsukę į „Rambyną“ alaus jiedu neretai beveik nesikalbėdavo. Ir taip buvo gera. Užtat kai toji tylos siena sugriūdavo, tik klausykis. Tarp studijų Vilniuje draugų buvo daug dabar jau žinomų vardų – poetų, aktorių, filosofų, ir Selemonas nejučia, nors ir neakivaizdžiai patekdavo į tokią kompaniją, kokios dar niekada neturėjo, tačiau kokios jam jau seniai reikėjo.

Stanislovo namuose buvo daug retų knygų, dar iš anų, tarpukario laikų. Kai pasiūlė jomis naudotis, tarsi kas pakeitė. O perskaitęs Šapokos „Lietuvos istoriją“ vaikščiojo lyg apsvaigęs. Kol Stanislovas nesugrąžino į žemę: „Tik tarp mūsų... Tik tarp...“

Kai po trejų dešimtmečių jiedu susitiko Vilniuje vykusiose iškilmėse, tik tada sužinojo, jog net pavardė jo kita ir kad jo motina darė viską, kad išsaugotų save ir savo dvynius nuo valdžios persekiojimų – tai pavyko suklastojus dokumentus ir gyvenamąją vietą. Šeimos galva buvo partizanų vadas, kankintas net Maskvoje, o jo kapas iki šiol nežinomas. Kad jiems pasisėkė išvengti Sibiro, o ir kitokių represijų, grynas atsitiktinumas.

Kai kitą rudenį Selemonas įstojo į humanitarinio fakulteto vakarinį skyrių, jau nedėvėjo kombinezono. Disertaciją rašęs kontoros viršininkas Apolinaras Žygas, dėl savo su mokslu susijusio posakio pravardžiuotas *Vsio po naučnomu*, ministerijoje iškovoją naują – normuotojo – etatą, kurio iki tol nė viena Autotransporto kontora neturėjo. Jį pasiūlė Selemonui.

Kad šaltkalvio darbas ne jam, Selemonui iškart buvo aišku. Tačiau ir naujosios pareigos nebuvo tai, kas teiktų pasitenkinimą. Vis dėlto tai buvo geriau negu per dieną atsukinėti-užsukinėti varžtus, mirkyti rankas *saliarkoje*, traukti cigaretę, išmirkusią tepaluose. O ir pasimokyti kartkartėm darbo metu buvo galima.

*

Selemonas čia jautėsi visai neblogai. Pirmiausia todėl, kad šalia dirbo nemažai įdomių žmonių. Kai kurios situacijos ir asmenybės iki šiol nepasimiršo.

Kontoros viršininkas paskyrė ne tik normuotoju, bet ir sienlaikraščio redaktoriaus pareigas įpiršo, niekaip nepavyko jų atsisakyti. Be penkių minučių mokslų kandidatui tai atrodė labai svarbios pareigos, jų turėtoją net į gamybinius pasitarimus kvietė. Pirmuoju antiherojum tapo slidus kaip angis šaltkalvis Gražvydas. Vyras jau po kariuomenės, tačiau neakivaizdžiai studijuojantis dvejuose technikuose, suteikiančiuose vienas atostogas po kitų, ir mėgstantis popiečio nusnūsti ant salės scenoje stovinčios sofos. Tąsyk Selemonas išgirdo: „Jaunuoli, nesupranti, su kuo turi reikalą.“ Tačiau vieną dieną po darbo pasisiūlė kartu paėjęti, papasakojo, kad jo senelė mačiusi *patį proletariato vadą*, ir jis, Selemonas, galėtų apie tai parašyti į laikraštį. Jiems tikrai nėra dėl ko pyktis, tikino. O kai vėl po pietų ant tos vargšės sofos užsnūdo, *Vsio po naučnomu* pasikvietė į kompaniją *buvusią pagrindininkę* kadru skyriaus viršininkę Olgą Jurjevną ir jį, sienlaikraščio redaktorių. Pirštą pridėjęs prie lūpų, tyliai pasakė: „Tsss...“ Selemono nuostabai, tuo viskas ir užsibaigė. Cirkas, ir tiek. Prabudęs Gražvydas tą naujieną sužinojo iš Stanislovo. Ne, nė kiek nenusiminė. Priešingai. Pasirąžė ir pasakė: „Durniai. Ne ant tokio pataikė!“ Ir nulipęs laiptais žemyn, eidamas per garažo teritoriją, užtraukė Maskvos radijo populiarinamą dainą, su kuria visada užbaigdavo pietų pertrauką: „*A Lenin takoj molodoj.*“

Apie tuos, kurie *matė Leniną*, kažkada yra prasitaręs senelis. Kai Selemonas papasakojo, jog mokykloje tokia intencija svečiavosi Dargevičius iš Pavenčių, sulaukė netikėtos reakcijos: „Dar vienas aferistas... Jau pusę Lietuvos apvažiavo, gėdos neturi. Vyt kuo toliau tokius. Nieko jis nematė, tik yra labai gudrus. O jei ir būtų matęs, kas bendro tarp jo ir Lenino?..“

Dar vienas originalas Autotransporto kontoroje buvo vyriausiasis mechanikas Piotras Roleris. Buvęs lakūnas, ordininkas. Aukso žvaigždę įsisėgdavo tik per savo gimimo dieną. Kaip ir kuklus. Lyg ir čekas, bent taip pats sakė, o greičiausiai žydėlis. Į tarnybą

* O Leninas toks jaunas (rus.).

ateidavo *jau padaręs*, o darbą pradėdavo nuo politinės informacijos. Gerą pusvalandį, o kartais ir valandą mechanikai, energetikai, kiti jo pavaldiniai klausydavosi dėmesingai, bent jau vaidindavo, kad klausosi. Vis geriau negu dirbti. Kol smarkiausias iš jų – Ričardas – nepradėdavo *dialogo*. Tokio, kuris baigdavosi vos ne muštynėmis. Po to darbininkams tekdavo eiti prie savo tiesioginių pareigų. O Roleris nuraminti nervų sukdamo pas partorgą Zverevą, už akių tituluojamą Žvēriu.

Zverevo išvaizda buvo apgaulinga – už gražių veido bruožų ir ypatingos, beveik niekada nedingstančios šypsenos slėpėsi išdidumas ir grubumas. Lietuviškai niekada nekalbėdavo, gal ir nemokėjo. Jei iš rusakalbių tik jis vienas dalyvaudavo susirinkime, privalu buvo užmiršti gimtąją kalbą. Tie, kurie į jį kreipdavosi, žinojo, kad būtinai turi vadinti vardu tėvavardžiu – Leonidu Sergejevičium. Ne kitaip. Kitaip nieko nelaimėsi. Kol vieną dieną pasikeitė neatpažįstamai. Tą rytą vyr. meistro pasakyta dienos naujiena buvo ypatinga – naktį komunistų sekretorius praleido blaivykloje.

Iš rusų Seleccionui simpatiškausias buvo kolonos viršininkas Vikentij Karlovskij. Kuklus žmogelis, visada savo vietoje. Ir lietuviškai gerokai pramokęs. Tik patys artimiausi žinojo jo istoriją, dėl kurios per metus kelis kartus guldavo ligoninėn: kai amerikiečiai numetė ant Hirosimos atominę bombą, šalia šito nelaimingo miesto buvo labai netoli.

Situacija gerokai pasikeitė šešiasdešimt aštuntaisiais. Dauguma vairuotojų netikėtai pamatė užsienį. Ne su turistiniais kelialapiais, kurie anuomet buvo didžiausias deficitas, o su kontoros mašinom. Kirtę kelių broliškų valstybių sienas, jie atsidūrė Čekoslovakijoje. Apie tai, ką patyrė, sugrįžę pasakojo pašnibždomis, tačiau bendras paveikslas ir iš tokių mozaikų netruko susidėlioti. Kontoros rusai tą rudenį buvo neatpažįstami. Pritilę, gerokai išsigandę. Jau atrodė visai panašūs į žmones.

Įsimintiniausia diena kontoroje būdavo prieš atvykstant valdžiai iš Vilniaus. Tos valdžios pavardė buvo Davulis (ne, Seleccionui ne giminė), pavaldinių vadintas Dievuliu. Kontoros viršininkas, apsiginklavęs ilgakote šluota, lydintas tarnautojų, iki blizgesio atšviežindavo garažo teritoriją. Jau po to užsukęs į *boso* kabinetą, Seleccionas turėdavo progą pamatyti viršininką dar smagesnį –

bežingsniuojantį aplink stalą ir pusbalsiu niūniuojantį: „Vilko pilko nebijau, nebijau, nebijau...“

O štai tokią niūrią dieną kaip šiandien, mintimis sugrįžęs į jaunystės dienas, Selemonas prieš akis pamato visai kitokį vaizdelį: planavimo skyriaus viršininkė, kurios ir vardą pamiršo, neatsargiai žengia per balos kraštą ir virsdama visu ūgiu beveik uždainuoja: „Va, va, va, tvajumatj...“

*

Kai „Kūrybinė savaitė“ pradėjo spausdinti Selemono eilėraščius (turėjo pirmojoje jaunystėje tokią nuodėmę, nors pripažintu poetu ir netapo), atsirado dar vienas pažįstamas, iš to pat namo, kaip ir Stanislovas. Tai – Ričardas, imponantiškas vyras, tikras Vytauto Didžiojo laikų lietuvis. Taipogi rašė eiles, tik jas atspausdindavo labai retai. O tą sekmadienį, kai tokia laimė aplankydavo, specialiai išeidavo į Laisvės alėją ir pirmajam, jį pasveikinusiam, pastatydavo puslitrį.

Ričardas bendrabutyje pasirodydavo pačiu netikėčiausiu metu. Pavyzdžiui, nuėjus miegoti. „Aš tau padainuosiu“, - pasakydavo ir pasigirdavo *tikras Dolskis*. Tokią dainą Selemonas jau buvo girdėjęs pas Stanislovą, iš smetoninės plokštelės. Tik Ričardo lūpose ji buvo kiek kitokia – ne visai rimti žodžiai tariami rimtu veidu. O kartais užtraukdavo Jeseniną: „*Kak žienu čiužuju cieloval bieriozku...*“ Arba pasiūlydavo: „Pasiklausyk. Ką tik parašiau.“ Ir, pakilęs savo dvimetriniu stotu, krestelėjęs ilgus plaukus, pradėdavo: „Aš ateisiu prie ažuolo vienas pasiskolint bebaimės jėgos...“ Užbaigęs nusilenkdavo ir neatsisveikinęs užverdavo duris. Iki kito karto...

Vertinti Ričardą kaip žmogų Selemonas pradėjo upės pakrantėje susidūręs su juo ir jauna moterimi, kaip vėliau paaiškėjo, - nebyle. Kaip gražiai jiedu bendravo! Ir be žodžių, ir be pirštų, net sunku pasakyti kuo. Tačiau tai buvo taip nepaprasta.

---

* Kaip svetimą žmoną bučiavo berželį (rus.).

*

Dar dirbo motoristu, kai į svečius pakvietė Žaliakalnyje gyvenęs bendradarbis Mečislovas. Tuomet gal pirmą sykį pajuto tai, apie ką iki tol retai susimąstydavo. Jiems besikalbant sugrįžo tų namų šeimininkas – aukštas, kiek gunktelėjęs suvargęs žmogus, Kažkodėl mėvintis kerziniiais batais, nors buvo ganėtinai šilta. Linktelėjęs nuėjo į kitą kambarį. „Žuvęs žmogelis, - tyliai šnibžtelėjo Mečislovas. – Buvęs ministras. Neseniai iš Sibiro sugrįžo.“ „Kodėl tokia panieka? - tyliai pagalvojo Selemonas, tačiau nieko nepasakė. – Jei žmogus sugebėjo tapti ministru, ir šiandien yra už ką gerbti.“ Tąsyk nejučia prisiminė Sibiriškį, neretą svečių gimtuose namuose, apie kurį niekada niekas blogo žodžio nėra ištaręs, nors valdžia nuo tų pačių žmonių jį buvo už kelių tūkstančių kilometrų atskyrusi.

Buvusio ministro duktė – tikra tėvo kopija. Tarsi atspėjęs Selemono mintis, Mečislovas pasakė: „Negraži. Bet labai gero būdo.“

Dabar, praėjus daugeliui metų, Selemonas apgailėstauja, kad, turėdamas tokią proga, nepakalbino to tarpukario ministro. Kiek įdomaus buvo galima sužinoti. Kita vertus, ar jis būtų su juo kalbėjęs.

Kodėl prisiminė tą buvusį bendradarbį, kuris iš tikrųjų lyg ir niekuo iš kitų neišsiskyrė ir iš kurio neva lenkiškos šnekos, populiarios Slabodkėje, mėgdavo pasijuokti? Ogi todėl, kad tarp Kaune išrinktų Seimo narių išvydo jauną žmogų tuo pačiu vardu ir pavarde, koku šaukė Mečislovo sūnų.

*

Kai Stanislovas Lūšis supažindino su viename iš senųjų Laisvės alėjos namų gyvenančia kompanija – lageryje pražuvusio tarpukario diplomato žmona, tai prancūziškai, tai lietuviškai kalbančia ir virtuoziskai skambinančia pianinu senute bei jos dviem anūkėmis, Selemono gyvenime jau buvo šis tas pasikeitę. Vasario šešioliktąją pažymėjo sudegindamas komjaunimo bilietą ir apie tai „Rambyne“ gurkšnojant alų prasitarė Stanislovui. Tačiau nesulaukė jokio komentaro. Tarsi nieko nebūtų pasakęs. O praėjus keletui dienų, pietų pertraukos metu ištarė nei šį, nei tą: „Kalbėjau su Marija. Dabar kaip tik keičiami bilietai. Rajkomo instruktorius – sekretorės

simpatija. Sutvarkys.“

Kodėl vis dėlto reikalingas tas *raudonas bilietas*, paaiškino labai paprastai: „Juk nenorėtum, kad iš univerkės išgrūstų.“

Užtat tuose namuose Laisvės alėjoje, kuriuose buvo gal keturi ar penki visokių nematytų grožybių pilni kambariai, girdėjo jau visai kitas kalbas. Kai ten užsukdavo, visada rasdavo būrelį įdomių žmonių. Nebuvo tradicinių supažindinimų, ne kiekvieno net vardus žinojo, tačiau kad čia kitas pasaulis, suprato jau pirmąjį vakarą.

Čia pirmą sykį išgirdo ir apie žinomo poeto nedovanotiną išdavystę. Apie tai papasakojo mokytoja Marija, lyg ir Salomėjos Nėries pusseserė, į kurios namus girtas kartkartėm užklysdavo senų laikų pažįstamas Kostas Kubilinskas. „Baisu būdavo matyt, kai lyg puodynę daužydavo galvą į sieną ir ašarodavo: „Ką aš padariau? Ką aš padariau?“

12.

*J*ei reikėtų tą dieną įvardinti, Selemonas ją pavadintų ilgiausia kelione. Nors praėjo daugiau kaip trys dešimtmečiai, atsimena viską iki smulkmenų.

Mantui suėjo metai, ir Selemonas, žmonos įkalbinėjamas, nutarė parodyti vaiką tėvams.

Po senelio mirties tėvas grįžo iš Sibiro, pardavė namą Bartkūnuose ir su Larisa nusipirko butą miestelyje. Jų adresą Selemonas sužinojo iš pažįstamų.

Mieste – tiek čia tos kelionės. Pravėrus duris, tėvas toliau nekviatė. Selemonui dilgtelėjo, kad šis senyvas žmogus jam visai svetimas. Tarstelėjo žodį kitą apie orą ir šneka užsibaigė. Lyg per egzaminą, pagalvojo, o garsiai pasakė:

- Kieme žmona su sūnumi.

- *Da nu...* – nieko nereiškiantys tėvo žodžiai, parsivežti iš Rusijos, atrodė dar ir bedvasiai. Jis ir ištarė juos, neištraukdamas iš dantų popiroso.

Tai buvo jau ne tas tėvas, su kuriuo, būdamas paauglys, matėsi Bartkūnuose ir Baltučiuose. Atpildas už laišką su Larisos-Raščiupkino nuotraukom? Betgi tai buvo tiesa, kurią tėvas anksčiau ar vėliau vis vien būtų sužinojęs. Tiesiog fiziškai pajuto iš to žmogaus sklindantį šaltį, tarsi būtų koks aiškiaregis. Tik dabar suprato padaręs

klaidą – nereikėjo čia eiti.

Prie kojų glaustėsi šuo, kurį tėvas kelis syk apkeikė. Į ausis įspingo negera tylą. Selemonas prisiminė, ką blogo girdėjęs apie tėvą.

- Tai aš ir eisiu... - lukterėjęs pasakė.

Siekdamas durų rankenos, vis dar vylėsi, kad sulaukys, pašauks, bet taip nieko ir neišgirdo...

*

Priemiestinis autobusas vežė iki kryžkelės. Rudenėjo. Nuo darbų pailsusi žemė panėšėjo į žmogų, pradėjusį antrą pusamžį, bet dar gražų ir tvirtą.

Gimtuose namuose baigęs bulviakasis. Virtuvėje užkandžiavo talkininkai. Praeidamas į gretimą kambarį, Selemonas spėjo pastebėti staiga paraudusius dėdės Mečiaus ir jo žmonos veidus, nudelbtas į stalą sesers akis.

Mažylis, neseniai išmokęs vaikščioti, laimingas krykštavo, tiesė rankas į babytę, kažkada auginusį ir jį, Selemoną. Dabar ji augino Selemono netikros sesers sūnų Luką – šioji žadėjusi atiduoti vaiką kūdikių namams.

„Nejauku čia, - dairydamasis galvojo Selemonas. – Tarytum viskas lyg ir nepakitę – tos pačios sienos, daiktai, medžiai, slenkstis, bet kažkas ne taip, net nedrąsumas apima, priartėjus prie namų.“

O gal tiesiog pokalbis su seseria neina iš galvos? Tas, kuomet išvadino ją paleistuve.

Anksčiau iki galo nesuvokė sesers charakterio. Toji buvo gerokai jaunesnė. Tačiau, kad šiaip nebloga mergaitė kada nors taps bloguoju gimtųjų namų viešpačiu – nepagalvojo.

Seseriai, kaip atrodo, iš pusės žodžio paklūsta motina. O gal dėl to ir paklūsta, kad daug panašaus jų likimuose? O ir motina nemažai dėl to kalta.

- Koks didelis užaugo... - įėjusi kažkokiu svetimu balsu pasisveikina motina. Kai ji pasisako eisianti perrinkinėti bulvių, tegu prie svečių pabūna babytė, - pasidaro aišku, jog jai šis vizitas nereikalingas.

Selemonas pasimetęs nebesusigauja, kodėl taip. Mintyse šmėkšteli vaikystės dienų nuotrupos, vėl dingteli įkyri mintis, kad

visada taip buvo – daugiausia juo rūpinosi babytė, gal todėl niekada tarp jo ir motinos ypatingo prierašumo ir meilės nebuvo. Tačiau šiandien, šiandien... O ko kito tikėjais, taria pats sau. O gal tai todėl, kad nemėgsta apkalbinėti, veidmainiauti, kaip giminėje vienas kitam įpratę, už tai, kad graūžia bjaurus pavydas, kai kitam sekasi?

Kai, nešini maūyliu, jie iūeina iš kaimo, mato negeromis akimis į juos spoksančią netikrą Selemo seserį, iš įdomumo ar kvailumo truputį prasiūiojusį jos vyrą ir ūiūrinčią kažkur pro juos motiną. Visi jie prie senojo rūsio, kur jau daug metų laikomos bulvės. Ūvilgterėti iš arčiau į tokią ilgą pirmąją gyvenime kelionę atlikusį svečių nepanoro ir dėdė su teta.

Selemo atrodo, kad iš jo dar kartą pavogė vaikystę.

13.

*D*ar vienas prisiminimas apie tėvą nė kiek ne šviesesnis. Gal prieš dešimtmetį, prasidėjus atostogoms, Selemonas užsuko į vaikystės miestelį. Priešais centrinį parką pamatė iš tolo besišypsantį plikį. Su buvusiu bendraklasiu Steponu, turinčiu *seno Lapino* pravardę, gal šimtą metų nebuvo matęsi, todėl nejučia nusistebėjo, koks jis neatpažįstamas. O kol visai priartės, prisiminė ganėtinai juokingą susitikimą su juo toje pačioje vietoje sovietmečiu. Tąsyk jiems kalbantis pro šalį praėjo keistokai besielgiantis vyriškis: eidamas be perstojo kraipė galvą tai į kairę, tai į dešinę. Kadangi Selemonui pasirodė, jog jie pažįstami, paklausė:

- Kas jam?

- Profesinė liga, - atsakė Stepas. O šyptelėjęs paaiškino konkrečiau: - Saugumo viršininkas.

Daug metų nuo to laiko prabėgo. Ne tik saugumo vadai pasikeitė, bet ir santvarka. O Stepas kaip buvo teisėjas, taip ir liko. Tik į teismo pirmininkus nekandidatavo. „Nu ne“, - sakė. Kodėl ne, maždaug buvo aišku – toli gražu ne kiekvienam, iki diplomo likus metams, buvo lemta tapti teisėju.

Po poros trejeto mandagumo frazių (niekada nebuvo artimi) išgirdo sakinį, kuris privertė suklusti:

- Pasirodo, tavo ir senelio toks pat vardas.

- O kas čia naujo? Seniai tai žinojai.
- Turbūt pamiršęs buvau.
- O kodėl dabar prisiminei?
- Neseniai savo draugui žemę susigražint padėjau.
- Draugui? Žemę?
- Na, taip. Rajono milicijos viršininkui. Buvusiam.
- Ir kieno toji žemė? Kuo čia dėtas senelis?
- Taigi tavo senelio žemė. Tavo tėvas ją Beniui užrašė. Anūkui gi, ne svetimam.
- Vienintelis anūkas aš, Stepai... – nei šiaip, nei taip pasijuto Selemonas. – Ar galėčiau žvilgtelti į tuos tavo sutvarkytus popierius?
- Ė, ne, - nė kiek nesutriko teisėjas, per tris dešimtmečius spėjęs pereiti ir ugnį, ir vandenį. – Testamente tu neminimas, neturiu tam teisės.

- O tu užtikrintas, kad parašas po tuo testamentu tikras?

- Žinoma.

- Bent paklausti manęs galėjai...

Selemonas tą buvusį milicininką matė tik kartą, kai buvo kokių keturiolikos. Užsukus pas senelius, netrukus pasibeldė ir jis, Benius Kartas, milicijos mokyklos kursanto uniforma. Iš pirmo žvilgsnio labai savimi pasitikintis, šypsenos nepaleidžiantis vidutinio ūgio gal kokių dvidešimt penkerių vyriškis vis ką nors kalbėjo, neleidamas įsiterpti šalia esantiems. Tik kai atsisveikino, senelis paaiškino: tai – babūnės Leonoros sesers augintinis. Pamestinukas, kurį toji daug metų atgal rado už savo namų durų ir, kadangi savo vaikų neturėjo, ryžosi užauginti.

Pasirodo, kai iš Sibiro grįžo Selemono tėvas, Benius kur buvęs, kur nebuvęs, vis į jo butą suko. O kai mirė Larisa, didesnę laiko dalį praleisdavo ne su savo šeima, bet su Alpiu. Buvo pastoviu kompanionu užstalėje. Regis, ir testamentas tokiu būdu atsirado.

Prisiminus šitą veikėją, Selemonui pirmiausia ateina į galvą kažkada išgirstas posakis: „Neįsileisk į namus milicininko, - apvogęs.“

*

Tiesa, Benių dar buvo sutikęs tėvo laidotuvėse. Kažkas iš jo namiškių ir pranešė, kur pašarvotas. O tuo pačiu lyg ir tarp kitko

pasiteiravo, ar po avarijos Selemonas gavo invalidumą.

Kodėl buvo užduotas toks klausimas, tąsyk nė nepagalvojo. Tiesa, apie jų šeimą ištikusią nelaimę rašė spauda. Pasirodo, Selemono invalidumas būtų gerokai sujaukęs godaus buvusio milicininko planus – tokiu atveju, net jei testamente ir nepaminėtas, taptų pretendentu į dalį turto.

Tačiau Selemonas į nieką nepretendavo. Keisti svetimų žmonių žvilgsniai, prieš karstą teatrališkai parklupusi ir besižegnojanti moteris, pokalbių nuotrupos apie tai, kad dar nesuspėti padaryti kažkokie dokumentai, o viso to centre – vos keletą kartų matytas tėvas, rodės, išvarys iš proto. „Ar tikrai jo plaukai panašūs į šuns?“ - kažkodėl pagalvojo paliesdamas kairiosios rankos plaštaką.

Tai pirmą kartą matytai kompanijai patraukus gedulingų pietų, pasakė negalėsiąs pasilikti, nors niekas jo šito ir neprašė. Kai Benius kažkaip keistai šypsodamasis pasiūlė tėvo portretą, tą, kuris buvo nešamas procesijos priekyje, Selemonas tarsi prabudo. Pajuto, jog reikia kuo greičiau atsiskirti nuo nieko gera nelinkinčios eisenos. Paspartinęs žingsnį apie nieką kita negalėjo galvoti, tik apie ledinę ranką, kurią atsisveikindamas paglostė. Jautėsi lyg susitėpęs, o svarbiausia – nebuvo garantuotas, jog pavyks kada nors *tai* nusiplauti.

14.

Valdemaras Baltrušis buvo paskutinė Viktės meilė. Prasidėjo ji, ko gero, anksčiau nei jam tapus kolchozo brigadininku. Bent jau tarp tos pirmosios meilės ir vėlesnės buvo tikrai nemažas laiko tarpas.

Jauniausiasis iš keturių Baltrušių buvo išvaizdus vyras: gražiai nuaugęs, simpatišku veido bruožų, dar ir garbanotas. O dar mažiau svarbu, kad turėjo gerą balsą. Nespjovė ir į svetimas moteris.

Su savąja vaikų nesušilaukė. Adolfiną vis sirguliavo ir tai tarsi pateisindavo jo vėlyvus sugrįžimus. Būdavo ir kad rytą parsirasdavo. Kaip išsilaikydavo ant arklį, kuris buvo ištikimiausias brigadininko transportas, tik jis pats ir žinojo. Kai laukų lygumoje pasigirdavo Valdo dainuojama *Mes razbaininkėliai Bivainių mišky*, nesunku buvo suprasti, kad pavargęs nuo dienos rūpesčių kelių kaimų valdytojas bando sugrįžti į namus.

Pas Viktę jis atsikraustė jau būdamas našlys ir nebe brigadininkas. Jau nauji laikai buvo. Tos dienos niekas neįsidėmėjo. Užtat kai po septynerių metų išėjo, visiems pasirodė įdomu. Gal todėl, kad labai jau liūdnei tas išėjimas atrodė. Žengė vieškeliu kartu su karve, kurią čia buvo atsivedęs iš savo tikrųjų namų, juos palikęs augintinei. Nors karvė nesiruošė niekur bėgti, Valdas vienoje rankoje stipriai laikė pavadį. Kai gyvulys paspartindavo žingsnį,

žmogus jį pristabdydavo. Matėsi, kad jam labai sunki toji kelionė. Ir dėl prakeiktos senatvės, ir dėl paties įvykio.

Valdas žmonių akyse niekada nesijautė taip prastai, kaip tą rytą. Nors išėjo labai anksti, tikėdamasis, jog ne kažkas ir pamatys, bet lyg tyčia tai vienas, tai kitas vis lindo iš trobų ir kreipė žvilgsnį į kelią.

Ėjo Valdas ir galvojo, ar tik nėra tai užmokestis už tai, kaip sveikas būdamas gyveno. Kai naktimis pradėjo vos ne kas valandą kelt ir trobos duris varstyti, kai iš daktaro sunkią žinią parsivežė, Viktoriją tarsi kas pamainė. Tada ir pasiryžo. Jau beveik buvo įsitikinęs, kad jo neatkalbinės.

Išeidamas paliko miegančią. O gal ji tik apsimetė, kad miega? Žadinti nebandė. Ir jam, ir jai bus lengviau šitaip, pagalvojo. O širdis kaip niekada daužėsi ir tarsi klausė: „Kodėl?“ Tiek metų vienas kitą pažinojo, o nepažino...

*

Tik kartą Selemonas mušė žmogų. Kad kolchozo brigadininkas lankosi pas motiną, vis pasijuokdavo vienas klasiokas, o tąsyk dar ir rajono laikraštis juokų kampelyje parašė. *Įkando* Baltrušio brolio žmona, dirbusi redakcijoje. Taip užgavo širdį toji pajuoka, kad, kai Valdas vėl atjojo, Selemonas neišlaikė ir pradėjo darbuotis savo paaugliškais kumščiais. Nemokėsiškai, kvailai, netrukdamas net išsinarinti pirštą. Pilnomis ašarų akimis. Brigadininkas nesisaugojo. Iš pradžių atrodė gerokai nustebęs, o paskui ne juokais užsiuto, tačiau rankų prieš Selemoną nepakėlė.

Daug laiko praėjo, kol tos dienos mėlynės brigadininko veide išnyko. Paklaustas kažkodėl aiškino neva buvęs sumuštas kastetu. Daiktu, kurio Selemonas niekada nebuvo matęs.

15.

Vis dažniau Selemonas prisimena babytę Ulijoną ir bendravardį senelį.

Tik sykį ją matė tokią išsigandusią. Jam buvo gal šešeri, kai daržinėje, kurią vėtra nuvertė, berods, penkiasdešimt antraisiais, bežaisdamas išgirdo kažką dejuojant. Daug negalvodamas palypėjo kopėčiom ir šienų nužingsniavo to garso pusėn. Ten matėsi tik gulinčio žmogaus galva, o dešinėje iš šieno kyšojo kažkoks vamzdis. Dejuojantis vyras atsimerkė ir jų akys susitiko. Žmogus kažką norėjo sakyti, bet tik sudejavo ir vėl užsimerkė.

Selemonas parbėgo į namus ir babytei papasakojo apie savo radinį. Ji taip keistai išklusė jo pabirų pasakojimą, kad vaikas pasijuto dar labiau sutrikęs. „Nieko tu nematei, - lyg kirviu nukirto niekada griežtesnio žodžio jam nepasakanti babytė. – Nematei! Ir šito niekam niekada nepasakok. Supratai? Ir į daržinę nėra ko vaikšiot.“

Selemonas savo vaikišku protu suprato, kad įvyko tai, kas neturėjo įvykti, ir jis dabar yra to įvykio kaltininkas. Tik kur jo kaltė, niekaip nesuvokė. Tiesa, kartą, kai jam buvo vos treji ir dar gyveno pas senelį Urtuvėnuose, kažką panašaus jau buvo patyręs. Bažnytkaimio centre pasukus už namo kampo, jį sustabdęs žmogus paprašė perduoti seneliui *žinią iš miško*. Buvo ir konkretūs žodžiai, bet šiandien jų jau neatsimena, tik atsimena porą jų: „Labai svarbu.“

Atsisveikindamas tas žmogus jam įdavė saują saldainių. Kai seneliui persakė tai, kas svetimo buvo liepta, jis gerokai išsigandęs pasakė: „Niekas tau nieko nesakė. Pamiršk. Supratai?“

Tik po daugelio metų suprato, kad Urtuvėnų partorgas buvo artimai susijęs su miškiniais, todėl jie jam niekada nieko blogo nedarė. O juk tikrai galėjo, nes Urtuvėnus iš visų pusių supa giria. O babytė daržinėje slėpė sužeistą partizaną. Tiesa, tuomet, po nuotykių daržinėje, jis, berods, po poros dienų buvo išgabentas kitur. Naktį prabudęs Selemonas girdėjo kinkant arklį, suaugusiųjų šnabždesį, tarp jų ir svetimą balsą. Matyt, nepasitikėta vaiku, nerizikuota: „O jei kam prasitars?“

Iki pat šios dienos Selemonas išlaikė abi paslaptis. Jis labai norėtų tikėti, kad tam dejuojančiam partizanui labai nepakenkė. O kaip buvo iš tikrųjų, dabar jau nėra kieno paklausti.

*

Selemonui didžiausias džiaugsmas būdavo, kai jų namuose svečiuodavosi babytės broliai ir sesuo.

- Sesuva pas mus, - spindinčiom akim ištardavo babytė iš mokyklos grįžusiam Selemonui. Kol pamatys svetainėje beįsikuriančią *podę*, taip visi vadino Aleną Gailiūnaitę, vaikas jau žinojo, kad šiandien blynus valgys su medumi. Podė gyveno brolio Alberto sodyboje, kurioje gal dvidešimt avilių. Pas Gailiūnus svečiuojantis medaus visiems metams prisivalgydavo. O šiandien podė jų namuose audimo stakles, kurias anądien dėdukas Albertas atvežė ir sustatė, derina. Jau ne sykį matė, kaip jos rankose šaudyklė daro spalvotus stebuklus.

Podė visi laikė šventu žmogumi. Nors buvo ir tokių, kurie vadino tiesiog davatka.

Tik kartą Selemonas podė matė supykusią: kai dėdukas Ignas, jauniausiasis brolis, buvęs vienuolis, vestuvėse pasigėrė. Ir dėduko tokio daugiau niekada nematė. „Tai ką, jau ir išgert nebegalima?“ - atrodė, kad tuoj kojomis treptels, bet taip pat netikėtai, kaip supyko, taip ir nutilo. O šiaip jau ramesnio žmogaus Selemonas nėra matęs.

Buvo jau bebaigiąs mokyklą, kai, užsukęs pas dėduką Igną į svečius, ant stalo šalia maldaknygės pastebėjo knygą keistu viršeliu.

Kol dėdukas ruošė arbatą, atsivertė. Tai buvo „Katalikų bažnyčios kronika“ – rašomąja mašinėle ant rūkomojo popieriaus atspausdinti tekstai.

Dar vieno babytės brolio – dėduko Albino – atėjimo į sodybą niekas net nepajusdavo: kol neapeidavo sodo, neapžiūrėdavo savo įskiepytų medelių, kol nepasidžiaugdavo nokstančiom gėrybėm ar šviežiu derlium, į trobą neidavo. O įėjęs visada vaišinosi rūgusiu pienu ir babytės kepta duona. Nors beveik nekalbėdavo, atrodydavo, jog atnešė visą maišą naujienų.

Jei svečiuodavosi kartu su teta Tonia, sodyboje būdavo dar kita nuotaika. Lietuviškai, bet su ryškiu, maloniu akcentu kalbanti viešnia – iš tų, kurie ir mirusį prikeltų. Namai tarsi pražysdavo. Kaip Gruzijos žydė tapo dėduko antrąja puse, namuose nebuvo kalbama. Tik kartą vyriausiasis brolis Albertas, smagiausias iš visos šeimos, nepiktai priminė, jog Albinas kažkada žegnojosi nevesiąs kitatautės. Nepiktai, nes Tonia čia pritiko.

16.

Jau antra diena, kai Selemonui nepavyksta prisiskambinti. Būtų vasara, nesijaudintų, taip dažnai yra pasitaikę, nes ne troboje, o gonkose mama vis sėdinėja. Nežinia nė ką galvot. Kai vieną nuo kito skiria trys šimtai kilometrų, ne kažką ir sugalvosi. Dar kartą iškoneveikia save, kad iki šiol neįtikino persikelti į Vilnių.

Ačiū Dievui, pagaliau atsiliepė. Tik balsas kažkoks keistas.

- Kas atsitiko?

- Nieko... Nieko neatsitiko... - neįtikinantis atsakymas. O po kurio laiko jau kiek aiškiau: - Šalta. Troboj labai šalta...

Pasirodo, jau kelinta diena be degtukų. Nėra kuo ugnį užkurt. O ir valgyt ne kažkas likę. Lukas jau porą savačių nesirodė. Ir lyg tyčia atvėso. Gerai apsiklojus lovoje dar galima kentėt, tik neaišku, kaip bus rytoj.

Selemonas bando ieškoti daktaro, kuriam kažkada skambino dėl mamos vaistų, telefono. Atsiliepia moteriškas balsas. Ir čia naujiena: į apylinkės medicinos punktą važinėja kitas žmogus.

- Būtinai nuvažiuosim, - pažada daktarė. - Būtinai. Nesijaudinkit.

Selemonas nustebeš, nesitikėjo tokios reakcijos. Buvo pasiruošęs ilgiems įtikinėjimams, prašymams, juk kelinta diena pila lietus, prastas kelias. O po poros valandų ir daktarės skambučio

sulaukė.

- Reikalai prasti. Tarsimės su slaugos ligonine.

Šįkart motina atsiliepė iškart. Jau linksmesnė. Sakė, jog pasikūrusi krosnį. Daktarę atvežęs vairuotojas taipogi neturėjo degtukų, ne rūkorius, tačiau iš kaimyno ugnies atvežė. Taip, sakė motina, rytoj ją paims. O dabar reikia susiruošt.

- Ir pinigėlių nepamiršk. Ligoninėje prireiks, - patarė.

- Tai kad aš... jų... neturiu... - kažkaip keistai nuskambėjo.

- O kur... jie?..

Pasirodo, Lukas ne tik pensijos pinigus, kai laiškanešys atnešdavo, atimdavo, bet ir santaupas išviliojęs.

Niekada tokių paslapčių negirdėjus, kitoje ragelio pusėje esanti Selemoną išpila prakaitas. Ko dar jis nežino? Ko gero, ir vaistų nuo spaudimo jau neturėjo. Senojo daktaro nėra, o naująją, atvažiavusią gelbėti, mama pirmąsyk pamatė. Jei ne kojos, jei ne tos vargšės kojos, parodytų tam jos anūkėliui, iš kur kojos dygsta. Savivaldybėj juk gerą algą gauna, gėdos visai nebeturi.

Bando įsivaizduoti, kaip mama ruošiasi rytojui. Jai, toliau iš namų kojos nekėlusiai, tai turėtų būti labai nelengva. Tačiau iš balso pajuto, kad nebijo. Pirmąsyk kažkokias naujas gaides išgirdo.

Apie tai, kad dvi dienas iš eilės į Juškų sodybą važiavo greitoji, Lukui tikriausiai pranešė kažkuris kaimynas. Jau tos pačios dienos vakarą Selemonas sulaukė skambučio: numerį, iš kurio paskutinįkart skambinta, rodė telefonas. Išgirdęs, jog senutė kelias dienas turėjo pragyventi nekūrenamoj troboj, pusbadžiu ir kad ji dabar slaugos ligoninėj, o dar kad pasisakė apie išviliotas santaupas, anūkas nesusivaldė:

- Aš tave! Aš tave... už-mu-šiu!..

17.

- *D*avulien, jums skambina. Pati pakilsit iki antrojo aukšto ar padėt?

- Ne... Ne... Neisiu... – ne iškart slaugei atsako Viktė. Vakar susipyko su palatos kaimynėm ir šiandien nieko nenori nei girdėti, nei matyti.

- Sūnus iš Vilniaus skambina.

Tai jau antroji jos gyvenamoji vieta. Pirmojoje iš pradžių buvo lyg ir viskas gerai. Tačiau kai vieną dieną iš lovos nesikelianti Tavosė pradėjo šneką apie vaikus, joms trims tame kambaryje darėsi vis karščiau, kol visiškai užkaito. Viktė paveldėjusi tėvo charakterį ir ją nuginčyti ne taip paprasta. Bet ir likimo draugės pasirodė ne iš tyliųjų. Žodis po žodžio ir tapo aišku, kad arba geriau pritilt, arba prašytis, kad iškeltų kitur. Tai ir pasiprašė perkeliama.

Bet ir čia, regis, ramybės nebus.

Bepigu buvo savo namuose. Visa bėda, kad jau atsisėdo į vežimėlį ir, matyt, nebeteks sugrįžt. Ji jau žino, kad visam perkels į kitus namus, tuos, kurie specialiai tam skirti. O čia, buvusioje rajono ligoninėje, ilgiau kaip pusmetį nelaiko, be to, tuoj prasidės remontas.

- Kaip tu, mama? - šiaip taip atgabenta į antrąjį aukštą, nukėlusį ragelį išgirsta Viktė, o ką atsakyti ir nesumoja. Per tuos kelis mėnesius daug ką pergaltvojo, daug ką suprato, apie ką anksčiau

net nepagalvodavo. Labai seniai, tik kartą sūnui yra prasitarusi, jog daug klaidų gyvenime padariusi, tačiau tie žodžiai buvo pasakyti jai nebūdingą atvirumo valandėlę.

- Ai... - motinos atsakymas nei šioks, nei toks. Iš tikrųjų Viktė visai nenori kalbėti. Kas iš to, jei papasakos, kaip čia negerai? Kas nuo to pasikeis? O gal ir ji pati kalta, kad taip?

Viktorija Davulienė čia prabėgusio pusmečio net neturi su kuo palyginti. Baisiau turbūt niekada nebuvo. Net pastarųjų metų vienvė, kuri visai neseniai buvo nelengvai pakeliama, o iš tikrųjų gerokai užėdusi, dabar atrodė kaip sėkmadienis ar net kaip vaistas. Išskyrus, žinoma, tas dienas, kai nebebuvo kuo ugnį pakurti, o ir ką į puodą įdėti. Na ir, žinoma, tą kartą, kai Lukas ranką prieš ją pakėlė, o ji bandė patižusiu keliuku nužirglioti ir pasiskusti kaimynystėje gyvenančiam prokurorui. Galvojo – padės, o kas gavosi? „Dar kartą taip, - pasigailėsi“, - kitą savaitgalį Lukas buvo dar labiau neatpažįstamas, visai nepanašus į tą, kurį augino. Gal kiek panašų buvo mačiusi kokių trylikos, kai visam iš miestelio persikėlė į kaimą: girtas tėvas suspardė motiną, radęs ją namuose išgėrusią, ir Lukas pabėgo pas ją, babą, o parbėgęs lyg išprotėjęs kokią savaitę vis lakstė už sodybos eglė – nuo vieno lauko krašto iki kito, pats nežinodamas, kodėl.

- Kaip tu, mama?.. - dar sykį bando klausti Selemonas, sunerimęs dėl užsitęsusių tylos.

Šįkart vietoj atsakymo pasigirsta tik trumpi signalai.

Kai po kurio laiko Selemonui vėl pavyksta prisiskambinti, jam paaiškina, kad su Davulienė yra blogai – ir atminties neturinti, ir beveik nebematanti, o ir iš lovos nenori keltis. Žiūri į vieną tašką ir tyli.

18.

Selemonas vis pagalvoja, kad ir jis kaltas, jog Lukas Deikus pasirinko Policijos akademiją. Buvo atvažiuavęs pasveikinti motinos su gimtadieniu ir, išėjus kalbai apie profesijas, daug negalvodamas pasakė: „Matai, kokia velniava aplinkui. Jei tapsi policijos karininku, tikrai turėsi darbą.“

Buvo devyniasdešimt antrieji, o gal tretieji. Daug kas vertėsi aukštytyn kojomis. Tais neramiais laikais buvo įprasta ateitį užsitikrinti ginklu, apgaule, intrigomis. Spekulantai virto verslininkais, banditai – apsauginiais. Kai kuriems net ir pakankamai gyvenimo mačiusiems žmonėms atrodė, jog *darbas Gariūnuose* vertesnis už studijas universitete. Selemonas, nors ir įgijęs mokslinį laipsnį, jau nebesijautė toks užtikrintas, koku buvo dar visai neseniai, kai susivienijusi tauta darė vieną stebuklą po kito. Ir akademinėje bendruomenėje jautėsi laukinio kapitalizmo žingsniai, kuriems įsisukus nelikdavo vietos žmogiškumui.

Kad policininkais neturėtų tapti jaunuoliai iš panašių kaip Lukas šeimų, kažkokiam žurnale perskaitė po laiko. Tuomet, kai jis baiginėjo mokslus ir darėsi baugu girdint, ką ir kaip jis kalba. „Neduok, Dieve, patekti į tokio tardytojo rankas“, - po vieno tokio susitikimo pagalvojo.

Selemonui vis sapnuojasi gimtasis kiemas, jų eglėmis apaugusi

sodyba. Nors labai anksti iš tų namų į pasaulį išėjo, labai norisi bent kartkartėm vėl čia atsirasti, nors kelioms valandoms. Jam atrodo, kad po to ir su kojomis nebebūtų tokių problemų, ir negeros mintys pradingtų kaip nebusios.

Selemonui sunku įsivaizduot, kas šiandien jų sodyboje dedasi, jeigu ji iš viso dar yra. Ar neištiko jos senosios liepos, beveik šimtmetį jų kieme prastovėjusios, likimas? Toji anuomet motinos išberta naujiena – Lukas bandė nupjauti liepą, taip sujaudino, kad iš pradžių nežinojo, ką ir atsakyti. Paskui tylomis išsprūdo: „Kad jis galvą nusisuktų.“ Pasirodo, vos panašiai ir neįvyko. Medį pradėjęs pjauti nuo viršūnės, iškrito ir susilaužė koją.

Tuomet Lukas jau buvo baigęs studijas, ir tai buvo skaudžiausia. Nejaugi net knygos, net akademijos aplinka nepakeitė? Toji liepa – gražiausias Juškų sodybos medis, menantis viską, kas čia buvo. Medis, už kurį artimesnio ir ištikimesnio nerasi.

Selemonas vis dažniau pagalvoja: jei jis nebūtų bailys, gal ir kitaip būtų viskas susiklostę. Liūdna, kad gimtieji namai atsidūrė policininko, pragėrusio savo profesiją, rankose.

Aną naktį išbudo prakaito išpiltas. Susapnavo Luką iškreiptu nuo pykčio veidu ir vis kartojančiu: „Užmušiu! Už-mu-šiu!!!“

O motinos niekada nesapnuoja. Nors ir dažnai apie ją galvoja, o mintyse vis pasikalba. Kodėl?

*

- Jei būtų mano valia, sudeginčiau Juškų sodybą. Joje tiek negero yra įvykę. Toji sodyba kaip prakeikta, - Selemonas gerokai nustebęs klausosi Salomėjos. Juk tai žmogus, kuris net ant skruzdėlės stengiasi neužlipti.

Niekada apie tai nepagalvojo, todėl dabar nežino, ką atsakyti.

- Mama ten jau nesugrįš. O tas, kuris ten dabar siautėja, nieko nevertas. Ir anksčiau ar vėliau sulauks atpildo. Su ugnimi išnyktų visas tuose namuose susikaupęs blogis. Ir jei kada nors ten, kai vėjas išpustys pelenus, vėl kas nors įsikurtų, buvusi aura nebepaliestų.

Ne taip paprasta išgirsti tokius žodžius. Selemonas vis dar tyli. Galvoje – minčių raizgalynė, toks įspūdis, kad per trumpą laiką joje viskas taip susipainiojo, jog atpainioti bus ne taip paprasta. Kol

kas tik dėl vieno Selemonui aišku: jei jau Salomėja taip prakalbo, jos širdyje susikaupė pernelyg daug su jo artimaisiais susijusių juodulių. Pragyvenus kartu beveik pusę amžiaus ir niekada nieko panašaus negirdėjus, toks pasakymas lyg perkūnas, kuris būtinai kada nors trenks.

Tačiau kad niekas tų namų nesudegins, aišku ir Salomėjai, ir Selemonui. Lyg ir netyčia pradėta šneka taip ir baigiasi.

19.

- *L*abas, Vikte.

Vežimėlyje sėdinti Viktorija kažkur toli nuo visų, taip pat ir koridoriumi pirmyn atgal vaikščiojančių bei važinėjančių, kaip ir ji. Balsas girdėtas, tik akys, tos vargšės akys nenori matyti – viskas lyg pro miglą.

- Pažint nebenori, ar ką? - klausia prie jos vežimėliu priartėjęs balsas.

- Valdas?

- Tas pats... - šypsodamasis tiesia ranką Baltrušis.

- Kaip tu čia?... - išsprūsta Viktorijai.

- Kaip ir visi... - atsako jau senokai matytas, tačiau neužmirštas žmogus. O paskui trumpai, vyriškai paaiškina: - Paskubėjau Audronei užrašyt namą. Kai iš tavęs parėjau, džiaugiaus, kad šalia. O kai išpildžiau jos norą, lyg nebūta dukros. Tapo visiškai svetima.

Kai Baltrušiai iš Kūdikių namų parsivežė augintinę, visokių kalbų prisiklausė. Ir kad nieko doro iš tokio vaiko, kurį jos motina paliko likimo valiai, negalima tikėtis, ir kad tikra kvailystė auginti ne savą. Nesmagu, aišku, buvo girdėti tokias ir panašias užuominas. Tačiau ilgainiui viskas pritilo. Atrodė, kad ir nebesugrįš.

Grįžo... Tiesiai į Valdo Baltrušio širdį.

Viktorija savo nusilpusiom akim įsižiūri į Valdą. Pasikeitęs,

pagalvoja. Jau neabejojo, jog niekada nesusitiks. O kad tokiom aplinkybėm, nė nesapnavo.

Lyg ir norėtusi pasikalbėti, bet ir vienas, ir kitas nutyla. Vežimėliai, o ir aplink zujantys panašaus likimo gyventojai tarsi kamuolys galugerklyje – nei nuryti, nei išspjauti.

- Seniai čia? - pirmasis tylą nutraukia Valdas.

- Seniai... - atsako Viktorija tokiu balsu, tarsi eitų kalba apie dešimtmečius.

Abiems labai nejaukus tas susitikimas. Iš šono žiūrint jis labiau panašus ne į džiaugsmą, išvydus artimą, o į nevilgtį, kad tas artimas, o kažkada ir mylimas žmogus mato tave tokį bejėgį, tokį beviltišką. Kol kas nė vienas iš jų negalvoja, kad ir rytoj, ir poryt vėl tokiom pat aplinkybėm susitiks ir labai gali būti, jog stengsis tokių susitikimų išvengti.

20.

Atkūrus Lietuvą, Selemonas Davulis ne kažkuo tegalėjo pasigirti. Ne, ne viešai, - *sau*. „Katalikų bažnyčios kronikos“ neplatino (nors galėjo). Prie Adomo Mickevičiaus paminklo jo nebuvo. Tarp būsimų signatarų Mokslų Akademijos salėje neįsiamžino.

Taip, du sykius sudegino komjaunimo bilietą, bet viskas baigėsi laimingai, nors po antrojo karto jo jau niekas nepakeitė. Vienos lapkričio septintosios naktį centrinėje Kauno aikštėje su Stanislovu nuplėšė trejetą raudonų vėliavų. Ir vėl laimingai. O restorane rusų lakūnams pasiūlęs *varyt iš Lietuvos*, atsėdėjo penkiolika parų. Būtų gavęs daugiau, jei ne su juo vaišinęs bičiulis, kurio giminaitis prokuroras pasistengė, kad nieko gera nežadančiame karininkų raporte pavojingi šūkiei nebūtų minimi.

Jei nebūtų sutikęs Salomėjos, nežinia kuo tokie žygiai būtų baigėsi. Ypatingo gražumo žmogus jo *antroji puselė*. Ne tik išvaizda, viskuo. Neturėtų su kuo ir palygint. Tiesiog Dievulis tokią sutvėrė. Žmogų, kuris vien savo buvimu šalia pasaulį daro išmintingesniu, šviesesniu.

Kai Kaune susidegino Romas Kalanta, Selemonas jau gyveno Vilniuje. Iš Kauno laikų pažįstamų išgirdo visai kitą tiesą nei apie tai rašė oficiozas „Tiesa“. Ir apie pačią tragediją, ir apie neramumus, apie suimtuosius. Tarp jų buvo ir pora pažįstamų iš susitikimų

paslaptinajame bute Laisvės alėjoje. Jei tomis dienomis būtų buvęs Kaune, neabejoja, jog būtų atsidūręs tarp maištininkų.

Lietuvoje pažymimas Sąjūdžio trisdešimtmetis, ir Selemonas Davulis, klausydamasis tiesioginės transliacijos iš Seimo, bando prisiminti seniai prabėgusias dienas, tačiau gailėdamasis ne jų, o savęs. Kad pačiomis sunkiausiomis Lietuvai dienomis nebuvo tarp tų, kurie labiausiai rizikavo, ir be kurių nebūtų atkurta nepriklausomybė. Ačiū Dievui, bent jau netapo komunistu, kaip buvo pranašavęs senelis. Ir *Judu* netapo; net baisu girdint, kad tokių buvo šimtas dvidešimt tūkstančių.

Tačiau ką reiškia būti pakviestam į KGB rūmus, patyrė. Po to, kai sugrįžo iš kelionės po socialistinę Vokietiją. Saldžiai maloniai besišypsantis, be jokių skiriamųjų ženklų pareižinas rankose pavartė popierių ir perskaitė: „Selemonas Davulis yra užsienio žvalgybos agentas.“ Akivaizdžiai matėsi: skaitydamas tyrinėja, kaip Selemonas į tai reaguos. Dabar viskas atrodo kaip ir juokinga, o tuomet nelabai. Labai nelabai. Lyg ir pakako paaiškinimo, jog tai šmeižtas. Laiškas – anoniminis, parašo po juo nebuvo. O gal jį ir patys saugumiečiai sukūrpė. Tik kodėl? Gal todėl, kad su kitu aspirantu po vieno oficialaus susitikimo su vokiečiais, nepranešę grupės vadovui, iki vidurnakčio viešėjo rusų kalbos dėstytojos ir buvusio karo dalyvio, patekusio į nelaisvę prie Stalingrado, namuose? Ko gero.

O gal kažkuris iš grupės *kam reikia* papasakojo, kas nutiko Maskvoje peržengiant Lenino mauzoliejaus slenkstį? Selemonui supūliavo kojos nykštys, jį bandė gydyti kelionės draugas chirurgas, tačiau nelabai sėkmingai. Kai atėjo eilė, kai liko tik laipteliai, skaudantis pirštas trinktelėjo į akmenį, o Selemonui visai netikėtai išsprūdo: „*Bliadji!*“ Tą akimirką jo akys susidūrė su garbės sargyboje stovinčių kareivių akimis, kurios tankiai sumirksėjo. Kažkodėl vėliau nė vienas turistinės grupės narys šitos ganėtinai juokingos akimirkos neprisiminė, nors tą šūksmą tikrai girdėjo...

Įdomiausia buvo po to. Net kelis kartus atsisveikinant saugumietis vis siūlė: „Užeikit. Nepamirškite.“ Ko užėiti ir ko nepamiršti, nesakė. Ir pro duris palydėjo, ir ilgu koridorium iki pat galo lydėjo. Kažkodėl atbulą. Turbūt pats Dievulis padėjo: jei taip eidamas būtų dar žingsnį žengęs, būtų susižalojęs, o gal dar blogiau

* Rusiškas keiksmazodis.

atsitikę, nes prasidėjo laiptai. Iš kažkur atsiradęs savisaugos jausmas liepė atsigręžti. O saugumietis lyg niekur nieko koridoriumi sugrįžo atgal.

Jau šiais laikais dar kartą matė tą saugumietį. Prekybos centre. Kažkoks kipšas pakuždėjo, kad jį reikia pakalbinti. Tačiau taip staiga tas kagėbistas išnyko, nors buvo tik ką įėjęs į prekybos salę, kad tapo aišku, jog neatsitiktinai.

Neatsitiktinai, regis, ir disertacijos sovietmečiu nepavyko apginti. Tiesa, tas, kuris labiausiai pakenkė, ir dabar ne paskutinis tarp tituluotų kolegų. O susitikęs *bendruoja* lyg niekur nieko, dargi priešingai – nors prie žaizdos dėk. Selemonas nekerštingas, tačiau nesmagu žinant, kad ir šiais laikais toli gražu ne visur ir ne viskas yra taip, kaip turėtų būt.

Taip, Selemonas – mokslininkas. Su kiemsargio atlyginimu. Karjeros nepadarė ir aišku, kad jau nepadarys. Neišsipildė pirmosios mokytojos pranašystės – netapo ministru, o ir Saliamono pravardės nepateisino. Kodėl? Lyg ir netinginiauja. Tikrai ne paskutinis tarp kolegų. Tačiau turbūt pats kaltas. Neišmoko lipti per kitų galvas. O tai dabar, ko gero, dar madingiau nei sovietmečiu, kuris *atėmė apetitą gyvenimui*. O gal nevykėlis, ir tiek?

*

Devyniasdešimt antrųjų liepos dvidešimt penktąją Selemonas ilgai atsimins. Tarp Vilniuje specialiu lėktuvu nusileidusių 163 lietuvių iš Didžiosios Britanijos buvo ir jo tikras dėdė – tėvo pusbrolis Gustavas.

Kad toks buvo, viena ausim išgirdo seniai. Po to, kai lankantis Bartkūnuose į svečius pas senelį užsuko smarki moteris, bent tokia iš pirmo žvilgsnio atrodė, pasveikinti jo gimtadienio proga.

- Brolio dukra Dolė, - pasakė senelis. – Atrodo, dar nepažįstami?

Jiems išsikalbėjus išgirdo, jog dar ir vyresnis brolis buvęs. Tačiau karo metais pradingo be žinios. O prieš tai, prasidėjus rusų-vokiečių karui, partizanavęs. Ne, ne rusų pusėje. Tie keli sakiniai buvo ištarti taip atsargiai, kad po to bendravardis paauglys senelio akyse pamatė tai, ko iki tol nebuvo niekada matęs – išgąstį. Seneliui tai buvo taip nebūdinga.

Tas tiesas išsakiusi viešnia staiga suprato padariusi kažką baisaus ir pravirko...

*

Atsišaukė Gustavas po Kovo 11-osios. Selemonui skirtas laiškas buvo net dešimties puslapių. Rašė, jog iš Adolfinos-Dolės gavęs adresą ir labai norėtų susipažinti.

Nuo priešpaskutinių karo metų apie Gustavą, išvežtą į Vokietiją darbams, niekas nebuvo girdėjęs. Kismet už jį tėvai užsakydavo Šventas Mišias, o kai šie pasimirė, artimieji jau nesitikėjo kada nors apie jį išgirsti. Pusę amžiaus laikyto žuvusiu paaiškinimas buvo lyg ir suprantamas: „Nenorėjau jums pakenkti.“

Dėdė Gustavas plačiai aprašė savo odisėjos pradžią. Pirmas išbandymas jo laukė keturiasdešimt antrųjų vasarą, kai vieną popietę papuolė vokiečių kariams, gatvėje tikrinusiems dokumentus. Kadangi atleidimo nuo karo tarnybos pažymėjimo neturėjo, kartu su tokiais pat nelaimėliais buvo sulaikytas ir nuvežtas prie traukinių stoties. Ten jau lūkuriavo daug rekvizuotų ūkininkų arklių ir vežimų. Sulaikytiesiems per vertėją buvo paaiškinta: reikės padėti visa tai nugabenti iki fronto, užtruks apie tris savaites, paskui visi galės grįžti atgal, be to, už tai bus apmokėta. Į namus sugrįžti neleido, sakė, jog painformuos namiškius.

Visas šis turtas buvo perkeltas į gyvulinius vagonus. O jų, lydinčiųjų, laukė vagonų kampuose pakreikti šiaudai ir antklodės. Po kelių dienų, išsilaipinus iš traukinio, nusidriekė ilga kolona arkliais traukiamų vežimų. Riedant purvinais keliais fronto link ją lydėjo raiti ginkluoti kareiviai.

Dėdė Gustavas savo laiške prisiminė: „Blogas kelias ir didelis mašinų eismas neleido važiuoti risčia. Vietomis kelias buvo dengtas miško kirtimų rąstais, todėl važiuojant labai kratė. Tolumoje jau girdėjosi patrankų ir „Katiušų“ garsai. Keli sunkiosios artilerijos sviediniai nukrito tiesiog prieš akis. Vijome arklius kiek galėdami. Nakties metu rytuose dangus raudonavo nuo gaisrų ir sprogimų. Žaibavo lyg pekla padavimuose.“

Pasiekus upę, paaiškėjo tikslas – pristatyti gyvulius į Demjansko žiedą, kuriame vokiečiai buvo rusų apsupti. Pasinaudota spraga ties

ta upe, keltai judėjo pirmyn ir atgal, sproginėjant rusų minosvaidžių sviediniams, baidantis arkliams. Kitoje pusėje vėl reikėjo laukti, kol persikels visa kolona.

Pajudėjus tolyn, pakelėse matėsi nemažai rusų kareivių ir arklių lavonų, išpampusių, pamėlynavusių. Tas vaizdas buvo toks kraupus, kad dėdei Gustavui dar ir šiandien, po tiek metų, stovi prieš akis.

Arklius su vežimais perėmė Staraja Rusj miestelyje, tai užtruko savaite. Ir žmonės, ir arkliai buvo alkani. Buvo labai karšta vasara, trūko vandens. Kai iš Gustavo paėmė arklius, vaikinai pasijuto lyg didelis akmuo nuo krūtinės būtų nusiritęs.

Tačiau džiaugtis nebuvo dėl ko. Kai vėl atsidūrė gyvuliniuose vagonuose, alkani ir utėlių apsėsti, kilo įtarimas, jog kažkas ne taip – juos saugojo vokiečių kareiviai. Po trijų dienų pasiekus Mažeikius, bestumdant traukinį iš vienos vietos į kitą, pakalbintas geležinkelietis pasakė: tas traukinys važiuoja į Liepoją. Gustavas ir trys bendrakeiviai nutarė bėgti. Traukiniui įsibėgėjant, kai jau kareiviai nestebėjo, išsoko ir nuriedėjo nuo geležinkelio pylimo. Kelionę kiekvienas tęsė atskirai.

Kai porą naktų pramiegojęs ūkininkų daržinėse, po beveik penkias savaites užtrukusios kelionės grįžo į namus, tėvams sūnus žiauriai atrodė. Ir ateitis buvo neaiški. Gustavas suprato, jog padėtis kritiška, reikėjo būti labai atsargiam. Jaudinosi ir tėvas, šiaip jau ramaus būdo žmogus.

Tuo metu vokiečiai verbavo jaunas žmones vieneriems metams į darbo tarnybą. Užsirašė. Svarbiausia – išdavė pažymėjimą, išlaisvinusį nuo galimų bėdų dėl pabėgimo. O po poros mėnesių, keturiasdešimt trečiųjų gegužyje kartu su grupe devyniolikmečių išvažiavo į Vokietiją. Šį kartą jau ne gyvuliniame, o keleiviniame vagonė.

„Mielas Selemonai, - rašė dėdė Gustavas, - papasakojau tą įvykį, kad žinotum, kaip ir kodėl apleidau tėvynę. Likimo keliais žengiant laukė griuvėsiai, lavonai, purvas, prakaitas ir kraujas. Jei bus įdomu, susitikę ir apie tai pakalbėsime.“

Dėdę Gustavą būtų pažinęs ir minioje pamatęs. Tie patys Davulių bruožai – negražus, tačiau geras, šviesus veidas, garbana, kokią turėjo ir senelis, o svarbiausia – eiseną ir kalbos maniera, lyg būtų koks bajoras.

Mėnuo, kartu praleistas šiaurės Anglijoje, labai suartino. Ypač jauku buvo tenykščiame lietuvių klube. Buvo akivaizdu, kad Gustavas Davulis čia neeilinis žmogus.

Selemonas ne sykį pagalvojo: ar šis jau senyvas vyras, jei likimas nebūtų nutrenkęs į kitokį pasaulį, taipogi būtų panašus į giminaičius, likusius Lietuvoje. O tėvas, jeigu būtų atsidūręs Vakaruose, o ne Rusijoje, gal irgi būtų tapęs panašiu į normalų žmogų?

Kai dėdė lankėsi Lietuvoje, kažkodėl nė karto neužsuko pas pusbrolių Alpa, ir Selemono apie tėvą nieko neklausinėjo. O Selemonas nediršo pirmasis apie jį prabilti.

O kai dėdės gimtajame namelyje buvo supažindintas bene su dvidešimt šešiais giminaičiais, nė vienam nepajuto simpatijos. Ne, jis ne aiškiaregis, bet nesunkiai atskiria tikrą nuo apsimitėlio. Kad dauguma jų tokie, tai buvo taip akivaizdu.

Ne, milijonieriumi dėdė Gustavas netapo. Tie, kurie galvoja, jog stebuklingai atsiradęs giminaitis beveik pinigų maišas, labai nusivils. O Selemono džiaugsmas tikras – galų gale ir iš tėvo pusės atsirado tikras žmogus, su kuriuo malonu bendrauti, šalia kurio jaučiasi saugus ir kurio žodžiais galima tikėti.

Anglijoje dėdei nepavyko baigti universiteto. Kol tapo tekstilininku, nemažai teko patirti. Į Didžiąją Britaniją atvyko iš Austrijos keturiasdešimt septintaisiais. Metus teko dirbti žemės ūkyje. Apylinkė, kurioje atsidūrė, plačiai žinoma pasaulyje savo vilnionių medžiagų prekyba, čia daug tekstilės įmonių. Tekstilės pramonėje išdirbo keturis dešimtmečius. Iš pradžių išmoko austi. Anglų kalbos buvo pradėjęs mokytis dar Austrijoje, iš vokiečių kalbos vadovėlio, dabar tai labai pravertė. Tačiau pradžia buvo labai sunki – teko dirbti po dvylika valandų, ir vis naktinėje pamainoje, penkias naktis per savaitę. Gyveno mažame bendrabučio kambarelyje, valgių gaminosi bendroje virtuvėje. Darbštų, tvarkingą jaunuolį pastebėjo, išsiuntė į instruktorių kursą. Po to jau jis mokė amato kitus. Teko tapti ir psichologu, ir pedagogu. O ramus būdas, tvarkingumas, geros akys – tai, kuo apdovanojo tėvai.

Su žmona angle, buvusia nemažos firmos sekretore, Gustavas Davulis gyvena provincijoje, buvusioje angliakasių gyvenvietėje. Dviaukštis miniatiūrinis namukas, sujungtas su keliais tokiais pat mūrinių, statytais specialiai angliakasiams, - uošvių palikimas. Čia jokios pramonės jau seniai nebėra. Iki artimiausio didmiesčio - geras gabalas kelio. Jis įveikiamas kartą per savaitę išsiruošus į klubą. Gustavas - lietuvių klubo valdybos ilgametis sekretorius. Kartais tenka nuvykti ir į posėdžius savivaldybėje, kur atstovauja lietuvių ir pabaltijiečių reikalus, tautines mažumas. Tautinė ištikimybė, demonstracijos, pasmerkiant Lietuvos okupaciją - tai, kas šalia tiesioginių pareigų visada buvo svarbiausia. Anksti pradėjo rašyti į „Europos lietuvių“ ir nenustojo iki tol, kol to laikraščio leidyba persikėlė į Vilnių.

Liūdniausia, ką tos kelionės metu Selemonas išgirdo, buvo šis dėdės prisipažinimas:

- Gyvenant ir dirbant tarp anglų, namuose kalbant angliškai - rimtas pavojus nutautėjimui. O dar laikraščiai, knygos, televizija... Ne taip paprasta išlaikyti tai, ko dar nepraradau.

*

Didžiausias Selemono Davulio širdies skausmas, - kad vyriausiajam sūnui teko išvažiuoti iš Lietuvos. Mantas - ir gabus, ir daug žinantis, knygų žmogus, tačiau normalios tarnybos taip ir nesugebėjo susirasti. Ne, milijonų jam nereikia, ne Karbauskis, pakaktų bent tiek, kad liktų teatrui, koncertui, knygai. Deja, be užnugario, be gero dėdės šiais laikais daugiau minimumo neuždirbsi. Jau penkti metai Londone. Nesiskundžia - taip išaugintas, tačiau maždaug aišku, koks ten Londonas. Ne, ne patiltėj, kaip kai kurie lietuviai, gyvena, bet ir toli nuo visiems girdėtų rūmų. Kažkur priemiestyje už pusę algos nuomoja kambarėlį, nuo kurio į darbą kaip iš Vilniaus į Kauną, o kaimynystėje daugiausia tokie pat bėdžiai. Magistro diplomą kol kas guli namuose, jo dar neprireikė. Pasirinko tokią specialybę, kurios niekam nebereikia. Kol buvo bedarbis, net apie profesinę mokyklą galvojo. Ir tėvui širdį skaudėjo: nejaugi Mantui teks tapti darbininku? Baigus universitetą ne taip paprasta atsiderinti tarp buvusių dvejetukininkų. Ypač jei net vinies niekas

nemokė įkalti.

Jaunėlis Algirdas – dar didesnis rūpestis. Iš pradžių atrodė, jog jam pasisekė: po antrojo kurso pradėjo dirbti respublikiniame dienraštyje. Jau penkerių metų stažas. Savo charakteriu panašus į tėvą – toks pat aštrus, nebijantis pasakyti į akis tiesą. Selemonas ne sykį pajuto, jog sunku Algirdui, tačiau, matydamas jo entuziazmą, vylėsi, jog viskas bus gerai.

Deja, su kiekvienais metais Algirdo Davulio entuziazmas vis labiau blėso. Noras atskleisti tiesą neretai užsibaigdavo tų, *kurie sprendžia*, tiesa. Netruko pajusti, kad vaikšto peilio ašmenimis.

Tačiau buvo ir išskirtinė diena – pasigyrė tėvui, kad rašo ciklą straipsnių, kuriems informaciją surinko kaip tikras detektyvas, kad bus *bomba*. Tam prireikė nemažai laiko, o ir rizikos. Visa laimė, kad ir vyriausiąjį redaktorių pavyko įtikinti, jog tą tiksinčią bombą privalu nukenksminti.

Laimė? Toji laimė netruko atsisukti kita puse. Jau pirmąjį straipsnį išspausdinus, pagrasino telefonu. Paskui įtartina pradėjo dunksėti automobilio, tik ką paimto iš serviso, ratas. O dar po kurio laiko išvažiavo į kelią su sugadintais stabdžiais. Tačiau ir tąsyk viskas baigėsi dar ne taip tragiškai, nors ir ligoninėje, nors iš mašinos ne kažkas liko. „Na ir kaip?“ - jau lyg ir pažįstamas balsas paklausė ir, nelaukdamas atsakymo, pridėjo: „Gal trečio karto neprireiks?“

Išspausdino visas dešimt to provincijos miesto paslapčių. Tekstų herojai buvo užkoduoti, nors tikrus vardus ir pavardes atspėti nereikėjo didelių pastangų. Deja, niekas iš tų, *kurie sprendžia*, nesiruošė to daryti, nes patys trumpesne ar ilgesne virve su jais susiję.

O paskui tame pat provincijos mieste, grįžtant iš komandiruotės, pasiūlė pavėžėti fabriko, kuriame dėjosi nelabai geri dalykai, direktorius: „Mes vis vien siunčiame mašiną į Vilnių.“ Lyg ir nieko įtartina, paaiškinimas buvo kaip ir nekeliantis abejonių. Pusiaukelėje mikroautobusas, kuriuo vežė, nepasuko į kairę, o nuvažiavo per griovį tiesiai į pievą ir kelis syk vertėsi. Prieš tai vairuotojas iššoko iš automobilio ir liko sveikutėlis. Dejuojantis nuo skausmų Algirdas Davulis vėliau, kai jį iš visiškai sumaitotos mašinos ištraukė gelbėtojai, prisiminė, jog įvykio kaltininkas vis kartojo: „Ką aš padariau? Ką aš padariau?“

Beveik metų ir šešių operacijų prireikė, kol pradėjo mokytis

vaikščioti. Kad avarija buvo neatsitiktinė, tik vėliau suprato. Deja, jai įvykus, automobilio niekas netyrė, jis jau po kelių valandų buvo nutemptas į to fabriko garažą. Viską organizavo tokios jėgos, prieš kurias pasijustų bejėgiu ne tik prie lovos skausmų prirakintas. Plačiai žinomas advokatas, sovietmečiu daugiau kaip dešimtmetį vadovavęs teismui, pasistengė, kad vairuotojui net teisės nebūtų atimtos. Ko gero, jam pasufleravus, netrukus ir visai dingo iš Lietuvos.

Kai jau apysveikis Algirdas Davulis visa tai papasakojo savo dienraštyje, netikėta buvo apskrities laikraščio reakcija: išsityčiojo. Gudrus buvo paskvilis – kad skaitytojui bent laikinai susuktų protą, o svarbiausia – patikintų, kas šiuo metu valdo šalia esantį pasaulį. Kita vertus, ne tokia ir netikėta buvo toji reakcija, nes tarp dešimties paslapčių, apie kurias ne taip seniai rašė, herojų buvo ir pagrindinis to laikraščio savininkas.

O dabar – invalidumas, sulaukus vos ketvirčio amžiaus.

*

- Tet, o kodėl tu nieko jam nedarei? – klausia Algirdas, išgirdęs, kas tėvui su mama atsitiko ligoninėje.

O atsitiko nei šis, nei tas. Išėjus iš Konsultacijų poliklinikos ir jau sukant iš kiemo, visu greičiu iš šono iššoko juoda *toyota*. Užkabino Selemoną ir, jei ne rankoje buvęs diplomatas bei šalia stovėjęs stulpas, į kurį atsirėmė, būtų išsitiesęs ant šaligatvio. „Tu, tu, ko gatve, ne šaligatviu vaikštai?! – iš automobilio iššokęs jaunuolis tatauotuom rankom buvo pasiruošęs smogti. – Tu, tu... man mašiną nubraižei!.. Tris gabalus mokėsi!“

Ligoninės teritorija – ne gatvė, įvažiavimas į vieną iš jos kiemų – ne greitkelis. Tuo labiau, kad Selemonas su Salomėja nebuvo nužengę nuo šaligatvio, o prieš įvažiavimą – STOP ženklas. Priblokšti dėl to, kas įvyko, nežinojo, ką ir daryt. O kumščiu pamojavęs, pagrasinęs ir bjauriai nusikeikęs tatauotasis sėdo į mašiną ir lyg niekur nieko sustojo tame kieme už keleto metrų.

- O ką būčiau laimėjęs? – klausimu į klausimą, tarsi būtų žydas, atsakė Selemonas. – Muštis nemoku, kviesti policiją ir įrodinėt, kas teišus ir kaip kas turėtų elgtis, beprasmiška. Tuo labiau, kad likau gyvas ir net fiziškai nesužalotas. Tuščias laiko gaišinimas.

- O mane visada mokei kovot už teisybę. Ir dar iki galo...
- N-na taip... Mokiau... – nesigina Selemonas. – Tik kad kartais tos kovos labai liūdnai baigiasi.

Selemonas daug galvojo apie tai, kas atsitiko su Algirdu. Turbūt teisi buvo viena pažįstama – ori anų, smetoninių, laikų dama, priekaištaudama, kam Selemonas leido sūnui stot į žurnalistiką. „Žurnalistika – tai čiuožykla. Būk įsitempęs, kad nepargriūtum.“ Jai rodėsi, jog Algirdas turėjo pasukti tikslųjų mokslų kryptim, nes tam tikrai turėjo gabumų, o tai tokia rami sritis.

Dabar jau po laiko. Selemonui labai rūpi, ar pavyks sūnui vėl atsistoti ant kojų. Tie, kurie suluošino, ir toliau nepalieka ramybėje. Keisti telefono skambučiai jau ne sykį sujaukė ir taip sujauktą kasdienybę. O tas *kolega*, kuris išsityčiojo apskrities laikraštyje, net į merus kandidatavo, nors yra bemokslis, sugebėjęs baigti vos vidurinę.

Atrodo, kad Algirdui nieko kito nelieka, kaip išvažiuot. Kuo toliau. Nes tų, *kurie sprendžia*, čiuptuvai labai ilgi. Jie – su antpečiais ir be jų, o svarbiausia – su storom pinigine.

21.

*V*ėl buvo proga pajusti, kad jų giminėje *kažkas ne taip*. Palangoje Selemonas su pavydu vis nulydėdavo čia atostogaujančias šeimas – kartu su vaikais ir anūkais šalia tėvai ir seneliai. O, kad jų šeimose taip, tyliai sau taria Selemonas, iš anksto žinodamas, kad tai neišsipildys.

Selemonas – filosofijos daktaras, lyg ir privalėtų atsakyti į klausimą, *kas ne taip*. Keliais žodžiais į tai neatsakysi. O ir ar būtina? Sau jau seniai atsakė, tik kažin ar kas iš artimųjų tai norėtų išgirsti.

Pajūrio parke Selemonas šiandien pergyveno keistoką dramą: žuvėdra taip gailestingai klykė sukdamą ratus virš medžių, kad darėsi nejauku. Negalėjai nepajusti, jog paukščiui atsitiko kažkas baisaus. Ir po keliolikos minučių jai nenuutilus, prie žuvėdros prisijungė dar keli paukščiai. Visi jie skrido iš paskos ratu, virš medžių viršūnių nerimstant jų bendruomenės narei, tikriausiai jaunai žuvėdrai, patyrusiai kažką baisaus.

Selemonas pagalvojo: ir paukščio gyvenimas kartais ne kažką lengvesnis nei žmogaus. Tačiau žmonės ne visada pasielgia taip, kaip tik ką matyti paukščiai.

*

- Dėl ko gyvena žmogus?
- Kad numiręs patektų į dangų.

Šiandien Selemonui Davuliui vis grįžta ir grįžta vaikystėje babytės išstarti žodžiai. Anuomet jie atrodė kaip patys paprasčiausi, dėl kurių reikšmės neverta sukti galvos. Pakakdavo parodytos žvaigždės danguje. Tuos žodžius kartodamas nė nepagalvojo, kad ir jis kada nors mirs. Tiesiog ruošėsi Pirmajai Komunijai, ir tiek.

O juk kokia gili prasmė tuose žodžiuose.

Užsitarnauti dangų, jei jis iš tikrųjų yra, ne kiekvienam lemta. Oi, ne kiekvienam. O jei ir nieko po mirties nėra, tokį *tikslą* turėdamas visada ir visur išliksi žmogumi.

Selemonas vis dažniau pagalvoja, kas galėjo būti kitaip. Tarsi ruošęsi viso gyvenimo išpažinčiai. Ne, į bažnyčią sekmadieniais jis nevaikšto, jos duris praveria tik retom progom. Bet ir *ne parmazonas* – į Dievą tiki. Ir neretai tyliai pasimeldžia, tačiau tik tokiais žodžiais, kuriuos jis vienas žino.

Kai Lietuva vėl tapo nepriklausoma, džiaugėsi, kad bent sūnums nereikės patirti tokių klaidžiojimų, kokie teko jo kartai. Senelių ir tėvų gyvenimai išvis tarsi nurašyti. Tačiau kas ateityje laukia Manto ir Algirdo, taipogi nelabai aišku.

Gal dėl to, kas ne taip, jo tėvo kaltė? Kieno nors prakeiksmas, atėjęs iki šių dienų? Karma, genai, bloga sėkla ar dar koks velnias?

Ne, Selemonas Davulis netaiko į dangų. Jam visai tiktų skaisykla, kurioje, ko gero, daugiausia buvusių Žemės gyventojų. Nei labai dorų, nei labai blogų. Tačiau ir ten nenorėtų susitikti su kai kuriais Žemėje sutiktais, jeigu jų per klaidą (o gal ir ne) velnias į pragarą nenusinešė ar nenuneš.

Už lango nesiliaujantis lietus ir vėjas, beveik lenkiantis iki lango daugiaaukštį praaugusią liepą tarsi pritaria Selemono mintims. Artimieji – kas kur. Dėl visų skauda širdį, tik ne jo valioj kažką pakeisti. O gal pastangos per menkos?

Miegamojo kampe, už spintos jau senokai stovi daili lazdelė, kažkada uošvienės paskolinta, kai buvo lūžusi koja. Kad ji jau praverstų, suprato pajūryje, pasinaudojęs viešbučio skėčiu. Nustojus lyti, grįžo juo pasiramščiuodamas. Salomėjai prasitarė: galėtų sugrįžti

anie laikai, kai vyrams lazdelė buvo šaunumo ženklas. Vaikščiotų kaip koks Binkis, dar ir pamandrovodamas – rankoje smagiai pasukdamas, ir nebūtų gėda, kad jau *lyg ir senelis*.

Tik dabar Seleccionas iki galo supranta amžinatilsį uošvio žodžius, pasakytus slaugytojai ligoninėje, į kurią pirmą kartą pateko devyniasdešimties: „Geriau duok į žandą, bet seneliu nevadink.“ Didelės išminties žmogus buvo. Pasisėkė Seleccionui, kad likimas suvedė su juo ir nemažai metų buvo šalia. Na, gal ne visai šalia, bet netoliese.

*

Prie fontano, kuris Seleccionui ir Salomėjai yra didžiausias traukos centras, visada gausu vaikų. Ateidavo ir su sūnumis, kol šie buvo maži. Šiandien vėl čia. Žiūrėdamas į kryžstaujančius mažylius, kuriems vandens čiurkšlės tarsi didžiausias pasaulio stebuklas, Seleccionas Davulis galvoja apie savo jau suaugusius vaikus.

Gražiai juos augino. Gal ir per daug kartais palepindavo, tačiau išaugo tokiais, kokiais maždaug kažkada ir įsivaizdavo.

Tik kodėl jiems taip nesiseka? Atrodė – ir vienam, ir kitam jau, jau šalia, visai netoli tai, į kur eita, bet ir vėl kas nors ne taip, o kartais ir visai ne taip. Baugus žodis *nesiseka*, ypač žinant, kad kliūtys neužtarnautos.

Algirdas dar ir apie depresiją prakalbo, o anądien ir kelis baugesnius žodžius pasakė: „Nebenoriu gyvent. Nebėra prasmės.“ Jaunėlis bent netoli nuo namų, ne tik telefonu galima pasikalbėt, nors kol kas nelinksmos tos kalbos. O kokia Manto savijauta, ne taip paprasta suvokti. Tos trumpos atostogos, kurioms pavyksta ištrūkti, vis tylesnės. Nereikia būt dideliu psichologu, kad nesuprastum, jog yra negerai.

Gal vis tik ne taip auginti reikėjo? Neišeina iš galvos jaunystės pažįstamo chirurgo kažkada pasakyti žodžiai: „Nebekišk tu jiems į galvas pasakų. Gyvenime reikės ko kito.“ Tuomet ir deficitines pasakų knygas, ne taip seniai pirktas savo sūnums, Seleccionui atidavė. Kad jo paties vaikams *tokie niekai* galvos nekvaršintų.

Vaikystėje tik babytės kartkartėm paglostomas, Seleccionas nedrįsdavo prisiglausti prie motinos, nes ji tokių švelnumų

nepripažino. Dabar vis dažniau pagalvoja, kad jam šito visada labai trūko. Gal todėl savo sūnums negailėjo nei gero žodžio, nei artumo. Tačiau gyvenimas dažnai yra gana žiaurus dalykas ir jautresniam žmogui, užaugusiam aplinkoje, kurioje šilta ir saugu, tampa sudėtinga, nes pavėluotai tenka mokytis *kitokio gyvenimo*. Tokio, kuriame dominuoja veidmainystė, intrigos, melas, grubumas.

Tokios ir panašios mintys jau ne pirmą kartą Selemonui neduoda ramybės. Tačiau jos taip ir lieka kaip sudėtingas matematikos uždavinys – be sprendimo, be konkretaus atsakymo. Net žilas plaukas bejėgis.

22.

Senelį vėl priminė laiškas iš Anglijos.

Selemonui dėdė Gustavas daug kuo artimas, pirmiausia todėl, kad rašė į laikraščius. Tiesa, ne tikra pavarde, todėl namiškių ir nepasiekė jokia žinėlė apie jį.

Dėdė savo laiške pasakoja, kad jų šeima kelis kartus per metus susitikdavo su tėvo brolio Selemono šeima, anuomet gyvenusia priemiestyje, namuose, kurie sudegė per karą. Pas dėdę važiuodavo ir jo varduvių švęsti. Tai būdavo vasarą. Tėvai pasisamdydavo taksi automobilį, vieną iš tų, kurie prieš karą stovėdavo centrinėje gatvėje. Dėdė gražiai priimdavo.

Tačiau ne tik už tai buvo labai mėgiamas.

Visuomet būdavo geros nuotaikos, gražiai apsirengęs. Buvo iškalbingas. Gustavo prisiminimuose senasis Selemonas turėjo vešlius ūsus, kurie uždengdavo visą viršutinę lūpą. Geriant alaus stiklą ūsai apsidėdavo puta, kurią gražiai nušluostydavo nosine, perbraukdamas per juos į vieną ir į kitą pusę.

Gustavui įsiminė ir Selemono Davulio labai tvarkingas ūkis. O labiausiai patikdavusi jo kalvė, kurioje buvo įdomiausių dalykų – pilnos sienos nukabinėtos įvairių įrankių, o jau plaktukų – visokiausių dydžių ir formų.

Kad vedė tik sulaukęs dvidešimt devynerių, nenuostabu, nes

aštuonerius metus tarnavo caro kariuomenėje, kazokų pulke. Dėdei Gustavui ypač įsiminė vienas anekdotas, parsivežtas iš karo: kautynių įkarštyje rusų kareivio nukirsta galva atriedėjo prie dėdės apkaso ir paprašė užrūkyti: „*Gospodin, daitie zakuritj*“. Pasakotojas, aišku, juokavo, tačiau paaugliui tai taip įstrigo, kad ir sulaukęs senatvės nepamiršo.

Dėdei Gustavui įsiminė ir ne vienas nugirstas pasikalbėjimas, kai jo tėvams Selemonas skundėsi sūnumi dėl nenoro mokytis. Kaip geras tėvas, Alpą norėjo matyti universiteto studentu, deja, šiam tie dalykai nerūpėjo.

*

Selemoną laiškas sugražino daugelį metų atgal. Ir jam susitikimai su seneliu visada buvo šventė. Dabar labiausiai gailisi, kad tiek daug galėjo iš jo sužinoti, bet... Betgi buvo kiti laikai, bando pateisinti save, ir ne apie viską anuomet senieji galėjo pasakoti, o jaunieji nė neįtarė kokias nors paslaptis esant.

„Dabar tai rašysiu“, - tokie buvo paskutiniai senelio žodžiai, kuriuos babūnė Leonora persakė jam sėdint prie karsto laidotuvių dieną. Senoji juos ištarė su šypsena, sakė, jog nesuprantanti, ką tie priešmirtiniai žodžiai, pasakyti labai aiškiu balsu, reiškia.

Iki šiol ir Selemonas šitos mįslės neįminė. Nors beveik neabejoja, kad tie žodžiai susiję su juo, o gal su jo sūnumis, bent jau su vienu iš jų.

Peleckis-Kaktavičius, Leonas

ŠUNS PLAUKAI. Romanas. – Šiauliai: Neoprintas, 2019. - 90 p.

ISBN 978-609-8207-05-7

Dviejų giminių istorija, prasidedanti XX a. pradžioje ir siekianti šiuos laikus. Pagrindinis kūrinio herojus filosofijos daktaras Selemonas Davulis – padorus, tačiau neryžtingas, pusiaukelės žmogus, kuriam sovietmetis atėmė apetitą gyvenimui. Su juo susijusių asmenų gyvenimus ir likimus daugiau ar mažiau keitė ar tiesiog luošino ne tik laikmetis ir atsitiktinės aplinkybės, bet ir sutikti žmonės, o kartais artimieji. Čia daugiau nelaimingųjų nei laimingųjų, tačiau mirštančio seniausio herojaus lūpomis ištarti paskutiniai žodžiai nuteikia daugiau ar mažiau viltingai.

Leonas PELECKIS-KAKTAVIČIUS

ŠUNS PLAUKAI

Romanas

Redaktorius *Giedrius Čepurna*

Dizaineris *Liudas Nekrošius*

Pirmajame viršelyje panaudota: *Kazys BIMBA*. Pažadėtoji žemė. Medis, lininė virvė. 130x60x20. 2017. *Vilmanto Dambrausko* nuotrauka.

Ketvirtajame viršelyje panaudota *Antano Dilio* nuotrauka

Išleido ir spausdino Neoprintas, Šarūno g. 12, Šiauliai.

Leono Peleckio-Kaktavičiaus knygos:

- SUGRĮŽTA GIEDRA. – Eilėraščiai. Vilnius: Periodika, 1991.
- NAMUOSE ANT PASADNOS ULYČIOS. – Biografinė apybraiža. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1991.
- LAIMINGAS ATSITIKTINUMAS: DIALOGAI AMERIKOS ŽEMĖJE. – Kūrybiniai portretai. Klaipėda: Rytas, 1992.
- BALTAS LAPAS – LYG ALTORIUS. – Esė. Klaipėda: Rytas, 1995.
- ODININKU PER METUS NETAMPAMA. – Publicistika. Šiauliai: Titnagas, 1998.
- PIRMIAUSIA KRAUJAS, O PASKUI ŽODŽIAI. – Esė, pokalbiai, studijos. Klaipėda: Klaipėdos rytas, 1999.
- PASAULIO PABAIGA ATIDEDAMA. – Esė. Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 2001.
- SUSTABDYTAS LAIKAS. – Esė apie kultūros įžymybes. Šiauliai: Varpai, 2001.
- ŽODŽIŲ ŽMONĖS. – Esė, pokalbiai, studijos. Šiauliai: Varpai, 2002.
- VIZITINĖ KORTELĖ. – Publicistika. Šiauliai: Saulės spaustuvė-leidykla, 2004.
- VANDENS NAMAI. – Publicistika. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2004.
- KAZMIERAS BRAĖNAS. – Monografija. Šiauliai: Varpai, 2005.
- BALTIJOS ERDVĖS. – Publicistika. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2005.
- PIRMASIS REKTORIUS. – Publicistika. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2006.
- ŽODI, KURIS ESI. – Esė, pokalbiai, studija. Šiauliai: Varpai, 2007.
- VANDENS TILTAI. – Publicistika. Klaipėda: Druka, 2008.
- ŠIMTMEČIO ISTORIJA. – Publicistika. Klaipėda: Druka, 2008.
- VITAM HOMINIS CURABO. – Publicistika. Šiauliai: Titnagas, 2008.
- VERSMIŲ KNYGA. – Lietuvos vandentvarkos ūkio istorija. Vilnius: LVTA, 2008.
- JURGIS JANKUS: gyvenimas ir kūryba. – Monografija. Šiauliai: Varpai, 2008.
- NAMUOSE ANT PASADNOS ULYČIOS: dar po dvidešimties metų. – Memuarinė eseistika. Šiauliai: „Aušros“ muziejaus leidykla, 2009.
- VYTAUTAS ALANTAS: gyvenimas ir kūryba. – Monografija. Šiauliai: Varpai, 2009.
- ŽODŽIAI, KURIE NEIŠDUOS. – Esė, pokalbiai, studija. Šiauliai: Varpai, 2011.
- JUOZO BAGDONO SPALVŲ IR ERDVIŲ VIZIJOS. – Biografinė monografija. Šiauliai: Varpai, 2011.
- VARPAI: istorija, autoriai, akcentai (sudarymas, įvadas, intarpai). – Prisiminimai, straipsniai, studijos, laiškai. Šiauliai: Varpai, 2011.
- ADOLFAS VAIČAITIS. Kaltas, nes tapo menininku. – Biografinė monografija. Šiauliai: Neoprintas, 2013.
- ANGELAS, KURIS SAUGO. – Publicistika. Šiauliai: Titnagas, 2013.
- „RŪTOS“ ISTORIJA: puslapiai, kvepiantys šokoladu. – Publicistika. Kaunas: Kopa, 2013.
- BERNARDAS BRAZDŽIONIS. Nuo „Kelionės miražų“ iki „... už visų galaktikų“. – Esė, pokalbiai, laiškai. Šiauliai: Neoprintas, 2014.
- ARTI ŽMOGAUS. – Publicistika. Šiauliai: Neoprintas, 2014.
- VYTAUTO OSVALDO VIRKAU MENO VIZIJA. – Biografinė monografija. Šiauliai: Varpai, 2015.
- IR DAR KARTĄ ŽODIS. – Esė, pokalbiai, atklatai. Šiauliai: Varpai, 2016.
- KNYGNEŠYS IŠ TORONTO. – Biografija. Šiauliai: Varpai, 2016.
- ARTI, KAIP IŠSIPILDYMAS. – Eilėraščiai. Šiauliai: Neoprintas, 2017.
- ALGIMANTAS BALTAKIS: gyvenimas – meno kūrinys. – Esė, pokalbiai, atklatai. Šiauliai: Neoprintas, 2017.
- „AŠ – LYDERIS“. – Publicistika. Šiauliai: Neoprintas, 2018.

KETVIRTASIS VIRŠELIS